

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Žalm 118 v Novém zákoně

Zuzana Veverková

Katedra Evangelické teologie
Vedúci práce: doc. Jiří Mrázek Th.D.
Študijný program: N614 Teologie
Študijný odbor: Evangelická teologie

Praha 2015

Prehlásenie

Prehlasujem, že som túto diplomovú prácu s názvom Žalm 118 v Novom zákone napísala samostatne a výhradne s použitím uvedených prameňov.

V Poprade dňa 7.7.2015

Anotácia

Naša diplomová práca sa zaoberá úlohou 118. Žalmu v Novom zákone. Začali sme analýzou samotného žalmu a ponúkli citácie a narážky naň, aby sme túto úlohu našli.

V našej téze dúfame, že autori Nového zákona našli pre Žalm 118 nový kristologický význam s nádejou, že títo autori nevytrhávali uvedené citáty z kontextu až príliš. Následne ponúkame čitateľovi analýzu troch vybraných novozákonných citácií, s ktorými pracujeme v kategóriách kontextu, exegézy a použitia Ž 118.

Prvé texty sa zaoberajú istotou v Bohu, ďalej uholným kameňom, ktorý stavitelia zavrhlí a napokon sme sa zamerali na oslavu a požehnanie Kráľa. Pozeráme sa na interpretáciu nášho žalmu a použitie kontextu citovaných veršov.

Kľúčové slová

Žalm 118, Nový zákon, exegéza, oslava, utrpenie, kráľ, uholný kameň

Summary

Our work deals with the role of Psalm 118 in the New Testament, which is also the name of our work. In order to figure out the function of Psalm 118 in the New Testament we analyzed the Psalm itself and offered quotations and remarks of it. Our thesis is that authors of the New Testament have found a new meaning for Psalm 118. This meaning is Christological and along with that we hope that these authors do not take our cited quotations out of context too harshly.

Consequently, we provided the reader with an analysis of three New Testament quotations of selected verses, namely the concept of context, exegesis and the use of the psalm 118. The first selected texts deal with confidence in God and the second ones with rejected corner stone. Lastly, we considered the exultations and blessings of the King. We are looking at interpretation of our Psalm and the use of the context of cited verses.

Keywords

Psalm 118, New Testament, exegesis, worship, suffering, king, cornerstone

Pod'akovanie

Srdečne ďakujem môjmu vedúcemu práce doc. Jiřímu Mrázkovi Th.D.za vedenie a trpezlivosť a môjmu manželovi Romanovi Veverkovi za všetku podporu.

Obsah

Úvod	11
1. Kapitola: Žalm 118	12
1.1.2 Žáner	12
Osnova a exegéza	12
Sitz im Leben	18
Text v kontexte	19
Ohlasy v NZ	19
2. Kapitola: Čo mi urobí človek?	22
Epištola Rímskym	23
Kontext	23
Exegéza	23
Súvislosť so Ž 118	24
Epištola Židom	24
Kontext a exegéza	25
Súvislosť so Ž 118	26
Záver	27
3. Kapitola: Uhol'ný kameň	28
Lukáš	30
Kontext:	30
Exegéza	30
Súvislosť so Ž 118	32
Matúš	33
Kontext	33
Exegéza	34
Súvislosť so Ž 118	34
Marek	35
Kontext	35
Exegéza	35
Súvislosť so Ž 118	36
Skutky apoštolov	36
Kontext:	37
Exegéza	37
Súvislosť so Ž 118	38
1. List Petra	38
Kontext	38
Exegéza	39
Súvislosť so Ž 118	39
Záver	40
Kapitola 4: Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom	41
Matúš	42

Kontext	42
Exegéza	43
Súvislosť so Ž 118.....	43
Marek.....	44
Kontext	44
Exegéza	44
Súvislosť so Ž 118.....	45
Lukáš	45
Kontext	45
Exegéza	46
Súvislosť so Ž 118.....	46
Ján.....	47
Kontext	47
Exegéza	47
Súvislosť so Ž 118.....	48
Matúš.....	48
Kontext	48
Exegéza	48
Súvislosť so Ž 118.....	49
Lukáš	50
Kontext	50
Exegéza	50
Súvislosť so Ž 118.....	51
Záver.....	51
Záver.....	53
Zoznam literatúry	55
Bibliografia.....	55
Prílohy	57

Úvod

Táto diplomová práca sa zaoberá premostením Nového a Starého zákona skrze konkrétnu báseň, ktorú všeobecne poznáme ako Žalm 118. Je to jeden z najpoužívanějších textov, na ktoré sa Nový zákon odkazuje, pred ním sú už len niektoré obľúbenejšie, ako napríklad Ž 110. Na nasledujúcich stránkach chceme hlbšie preskúmať použitie Žalmu 118 v Novom zákone. Naším cieľom sú citácie Ž 118 a to z dôvodu, že sme chceli uchopiť texty, kde si môžeme byť istí spojitosťou.

Tézu našej práce by sme chceli prezentovať nasledovne: Autori Nového zákona našli pre Žalm 118 nový kristologický význam. Zároveň s touto tézou dúfame, že pri citátoch Ž 118 nepôjde o účelové vytrhávajúce z kontextu, ktoré by sa nezaujímal o pôvodný kontext starozákonnej poézie, no pri predbežnej práci s textami zastávame názor, že je tu veľmi dobrý potenciál, aby pre ne pisatelia Nového zákona našli výklad týkajúci sa osoby Ježiša Krista.

Metóda, ktorou budeme túto tézu dokazovať je nasledovná: Najprv prácou s biblickým softvérom BibleWorks definujeme miesta v NZ, kde je citovaný žalm 118 buď úplne doslovne alebo s malými odchýlkami. Následne tieto výskyty zoradíme do zrozumiteľnej štruktúry vytvorenej podľa tém, ktoré združujú jednotlivé citáty. Potom sa práca dostáva do oblasti exegézy, ktorú vykonáme najprv na hebrejskom texte Žalmu 118. V tomto prípade použijeme aj rozsiahlejšie zistenia z exegézy v tejto práci, takže budú tvoriť jej prvú kapitolu. V ďalších kapitolách budeme vykladať novozákonné pasáže, kde je Ž 118 citovaný.¹ Postupovať budeme jednotným systémom, kedy najprv uvedieme, ako vyzerá citácia, potom urobíme krátky výklad novozákonnej pasáže alebo perikopy, poukážeme na využitie Ž 118 a v závere každej kapitoly zhrnieme zistenia. Chceme poznamenať, že v priebehu práce používame biblické texty v Slovenskom ekumenickom preklade (SEP) alebo vlastný preklad Písma.

¹ V druhej kapitole sme pričlenili aj text z Listu Rimanom, kde nie je citácia, len možná narážka, ktorá sa nám objavila pri vyhľadávaní príbuzných textov v slovenskom jazyku. Túto pasáž sme pridali z dôvodu tematickej príbuznosti textov.

1. Kapitola: Žalm 118

1.1.2 Žáner

Žalm 118 je poetický text, obsahujúci veľkú časť venujúcu sa vďakyvzdaniu. Pravdepodobne to môže byť aj text liturgický, keďže okrem spomínanej stati sme mohli pozorovať aj rôzne postavy, ktoré by zodpovedali spoločenstvu počas náboženského rituálu alebo bohoslužby. Jadro nášho žalmu je jednoznačne osobné vďakyvzdanie, obsahuje referencie o súžení. Náš žalm je krásnym príkladom toho ako možno individuálne a rodinné rituály zahrnúť do spoločných služieb Božích v ranných židovských komunitách.² Ž 118 tiež môže byť vnímaný ako pokračovanie Ž 116, kde Ž 118 je rozvedením témy vďakyvzdania, ktorú počujeme v Ž 116,17-19.³

Osnova a exegéza

V. 1 – 4 Vzdávanie vďaky Hospodinovi, oslava milosrdenstva

Tieto úvodné verše sú vyvrcholením žalmovej sekvencie 107-118, keďže Ž 107 začína rovnakým veršom a Ž 118 za začína i končí slovami „Jeho milosť trvá naveky“. Mohli byť piesňou Levítov pri zakladaní druhého chrámu (Ezd 3,11).⁴ Jedná sa tu o štandardnú liturgickú formulu rannej židovskej komunity.⁵ Verše 1-4 nás uvádzajú do Ž 118 oslavou milosrdenstva a dobroty Hospodinovej a vzdávaním vďaky. Vzdávanie vďaky má svoj prameň práve v Hospodinovej добрote (v. 1). Po tomto úvode vidíme štvornásobnú formulu „naveky (je) jeho milosrdenstvo“. Naveky je vyjadrené hebrejským slovom *לְעוֹלָם*, ktoré odráža Božiu nadčasovosť, dĺžku a nesmiernosť Božieho milosrdenstva. Úvody štvornásobného hesla milosrdenstva sa rôznia. Na začiatku vidíme výzvu ku vďakyvzdaniu a odôvodnenie a v nasledujúcich troch formulách rôzne skupiny zainteresovaných: Izrael (v. 2), dom Áronov (v. 3) a tí, čo sa boja Hospodina (v. 4). Tieto skupiny sa podľa nás zhodujú s vyvoleným veriacim ľudom, preto môžu byť bohoslužobnou výzvou k oslave Hospodina. Tento bohoslužobný charakter a snáď aj spôsobilosť k prednesu spevom by mohla dokazovať pútavá anaforická štruktúra (opakovanie rovnakého slova na začiatku verša v tomto prípade aj na konci, no tá anafora na

² (Gerstenberger, 2001, s. 307)

³ (Lugt, 2014, s. 295)

⁴ (Goulder, 1998, s. 184)

⁵ (Gerstenberger, 2001, s. 300)

začiatku je tvorená príponou םִן). Zaujímavé je, že v. 2-4 sú v priamej reči.⁶ Čo sa týka rozdelenia postáv, v stati nachádzame výraz „dom Áronov“, ktorý by mohol označovať Levitských kňazov. Ďalej vo v. 4 vidíme tých, ktorí sa nechali nejakým spôsobom oddeliť pre Hospodina.

V. 5-18 – Tematika súženia (vojny?)

Vo veršoch 5-18 vidíme spojitosť v tematike vojny a súženia. Spomínajú sa nepriatelia, Božie vyslobodenie a ťažké časy, s ktorými sa žalmista musí vyrovnáť. Tento väčší celok súženia by sme mohli rozdeliť i do menších častí, zaoberajúcich sa konkrétnymi detailmi.

V. 5-7 Dôvera Bohu a odvaha

V úvode tohto odseku máme možnosť pozorovať naladenie na tému skúšok a istotu, ktorá tkvie v Hospodinovi. Výraz מִן־הַמִּצָּר „v súžení“ (v. 5) je nezvyčajný s iba ďalšími dvoma výskytmi v Biblii: Ž116,3; Žal 1,3⁷. Výrazy istoty a spoľahnutia ako „odpovedal mi a vyslobodil Hospodin (v. 5), alebo „Hospodin so mnou, nebojím sa. Čo mi urobí človek?“ (v. 6), ktoré vidíme aj novozákonnom použití napríklad v Žid 13,6 dokresľujú obraz Boha, ako ochrancu svojich verných, ktorí sa s jeho podporou nemajú koho ani čoho báť. Hospodin je ten, ktorý vyslobodzuje. Túto istotu a dôveru Bohu máme možnosť vidieť aj v kompozícii verša 6, keď v hebrejčine vidíme meno Hospodina na začiatku a smrteľníka, človeka na konci.⁸

V. 8-9 spoľahnutie sa na Hospodina

Pokračujúc v danom tóne 8. a 9. verš ešte viac ukazujú kontrast medzi človekom a Bohom. Je tu odkrytý obrovský rozdiel medzi ľudskými a Božími možnosťami a to nielen u obyčajných ľudí, ale aj mocnárov a panovníkov, ktorým mohli byť pripisované Božie vlastnosti. Veľkosť Hospodinova je tu zdôraznená. Znenie korešponduje so situáciou opisovanou v prvých šiestich kapitolách Ezdráša, kde bola ľudu vracajúcemu sa z exilu ponúkaná pomoc od človeka, panovníka, ale oni ju odmietli, pretože verili viac Bohu.⁹ Tomu, že Izraelci boli už z exilu zachránení svedčí aj tón veršu. Je vidieť, že spevák si je úplne istý Božou pomocou a to bez zaváhania. Iné zmienky o istote Božej

⁶ (Ignacio Carbajosa, 2008, s. 40)

⁷ (Gerstenberger, 2001, s. 302)

⁸ (Waltner, 2006, s. 570)

⁹ (Goulder, 1998, s. 185)

pomoci sú skôr plné nádeje než naozajstného presvedčenia, že Boh bude konať. Takéto vyjadrenie je v žaltári jedinečné.¹⁰

Spôsob vyjadrenia Hospodinovho prevýšenia nad ľudskou silou ako ho počujeme v týchto veršoch: „Lepšie ... ako/než“, je vlastný múdroslovnej literatúre. Môžeme ho napríklad pozorovať v niektorých prísloviach (15,16-17; 16,32; 19,1) alebo v knihe Múdrosti (4,6,13; 6,9; 7,1-5 atď.). V žaltári má táto forma výhradne vzdelávací kontext a preto by sa tu mohlo jednať o vzdelávanie v kontexte vďakyvzdania.¹¹

V. 10-13 Súženie

Z jasnosti Božej veľkosti sa presúvame do akejsi sínusoidy súženia a Hospodinovej pomoci. Vo v. 10-12 nachádzame trojnásobný výraz „V mene Hospodinovom veru ich odrazím“, ktorý by mohol byť až vojnovým pokrikom bojujúceho vojska. Tomuto výrazu predchádza opis skúšok či bojov, ktorý akoby zámerne nenaznačuje východisko, pretože používa výraz obkľúčiť, teda byť obkolesený zo všetkých strán, bez možnosti úteku. Jediným riešením je tu „ísť hlavou proti múru“, čo je v takejto presile viac než beznádejné. Avšak prichádza Hospodin, ktorý vyrieši i zdanlivo neriešiteľnú situáciu. Podobný obraz vidíme v knihe Sudcov 7,7, kde Hospodin zámerne redukuje Gideonovo vojsko podľa rôznych parametrov, aby nakoniec mohla vyjsť najavo Sláva Božia, práve preto, že by sa nejednalo o rovný boj medzi dvoma vojskami. Tejto výhre neodmysliteľne predchádza Gideonova poslušnosť a dôvera v Hospodina. Keď postupne redukuje svojich mužov, dáva stále väčšiu dôveru v to, že Boh ho zachráni a oslávi sa v akejkoľvek situácii a že človek k tomu nemôže nič pridať. Tak i v Ž 118, kde z obkľúčenia niet úteku sa vo víťazstve oslavuje Hospodin, ktorého milosrdenstvo trvá naveky. Zaujímavé je i položiť si otázku, ako a prečo k tomuto obkľúčeniu dochádza. Tu vidíme samozrejme spojitosť s datovaním žalmu. Delitz a Jacquet pripisujú tento žalm práve k obdobiu príbehov Ezdráša 1-6 a teda poexilnému budovaniu chrámu¹². V takom prípade by sme mohli mať pred očami obraz príchodu asertívnych a sebavedomých Židov z Babylonu, vyhlasujúcich akýsi druh nezávislosti, ktorí sa rozhodnú stavať chrám. Reakcie na takúto skupinu ľudí by skutočne mohli byť podobné tým, opisovaným vo v. 10-12.¹³ Pozrime sa ešte na trojitú formulu „V mene Hospodinovom ich veru odrazím“. Toto odrazenie by sa tiež dalo preložiť ako odrezanie (cut off), čo sa nám spája s obriezku. To spomínajú viacerí komentátori. Waltner v tom napríklad vidí spojitosť s 1 Sam 18,25-27, ktorá rozpráva o Dávidovom love na Filištínske prekožky.¹⁴ My sme

¹⁰ (Gerstenberger, 2001, s. 302)

¹¹ (Gerstenberger, 2001, s. 303)

¹² (Goulder, 1998, s. 182)

¹³ Ibid. 186

¹⁴ (Waltner, 2006, s. 570)

si všimli znova anaforickú štruktúru, ktorá podľa nás, má za úlohu pridať do básne zdôraznenie jej hlavnej myšlienky. Trojnásobné ukázanie prenasledovania a ťažkostí vždy končí pre žalmistu dobre, lebo koná v mene Hospodinovom. Posledný klinec po tejto vystupňovanej poetickej figúre je „Hospodin mi pomohol“ vo verši 13. Ten má poukázať, že je jedine na Hospodinovi, aby žalmista vyviazol v poriadku.

Dôležité je tiež vyzdvihnúť tvrdosť verša 13. Skutočne tvrdé slová „Poriadne si ma udel, aby som padol a Hospodin im pomohol.“ Sú v prvej časti v niektorých prekladoch zmiernené, alebo presmerované z Hospodina na množné číslo („Silno ma posotili, aby som padol“)¹⁵, alebo hovoria o niekom inom („Prudko na mňa dorážali, aby som padol“)¹⁶ a nezanechávajú čitateľa s tvrdým paradoxom toho, že Hospodin by mohol byť v žalme práve ten, ktorý tiež robí žalmistovi problémy. Je tiež možné ísť podľa LXX a prekladať pasívne „Ja som bol zhodený“. Takýto preklad je tak isto oprávnený aj vzhľadom na to, že druhá časť 13. Verša vyzdvihuje Hospodinovu pomoc.¹⁷ Veľmi podnetný je aj Gerstenbergerov návrh, že by mohol existovať akýsi najvyšší druh utrpenia, najhlbší bod beznádeje a to práve vtedy keď by útočil samotný Hospodin. O takejto situácii píše pred jób či Ž 88.¹⁸

V. 14-18 Oslava vyslobodenia

Vo veršoch 14-17 nachádzame radostnú oslavu z víťazstva v neľahkej situácii súženia. Hospodin je prameňom sily a vyslobodenia z utrpenia a bezvýchodiskovej situácie. Stáva sa spásou, možno povedať i záchranou, tu nachádzame časť Mojžišovej piesne z Ex 15,2 pri prechádzaní cez more. Goulder si myslí, že to vôbec nie je náhoda, pretože víťazstvo nad Egyptom pripisujú Božej pravici, ktorá sa v našom žalme tiež spomína (v. 16).¹⁹ Burácajúce oslavy sú zdôraznené dvojitém heslom „Pravica Hospodinova, konajúca mocné činy.“ „Celý žalm je vlastne oslava obnoveného víťazstva pri Červenom mori, pod vyvýšenou pravicom Hospodinovou.“²⁰ Túto moc môžeme v Novej zmluve vidieť, keď je JK posadený po Hospodinovej pravici napr. u Mk 16,19. Tak ako Ježiš svojou mocou vyslobodzuje ľudí od nepriateľa - hriechu, tak v Ž 118 vyslobodzuje Hospodin z obklúčenia nepriateľov vojenských. Po vyslobodení nenastáva len vďaka, ale rozhlasovanie Božích skutkov a príbehu záchrany od smrti, ktorá dáva životu nový smer a zmysel. Šírenie dobrej zvesti o Hospodinových veľkých skutkoch je výsledkom radosti zo spásy, teda záchrany od uhynutia.

¹⁵ Evanjelický preklad

¹⁶ Slovenský ekumenický preklad

¹⁷ (Gerstenberger, 2001, s. 304)

¹⁸ (Gerstenberger, 2001, s. 304)

¹⁹ Goulder 186

²⁰ (Goulder, 1998, s. 187)

V. 19 -20 Brána spravodlivosti, brána Hospodinova

Ak pôjdeme po stopách Delitza, Jacqueta či Goudera a budeme predpokladať, že sa jedná o poexilný žalm v čase stavania druhého chrámu, brány spravodlivosti dostanú úplne materiálny zmysel. Targum i Talmud hovoria, že Ž 118 bol spievaný antifónne a mnohí komentátori navrhujú, že sa tu vyskytujú až dva zbory Levítov, ľudu, kňazov, z ktorých časť by mala byť na začiatku procesie, niektorí pri bránach chrámu a niektorí pri oltári. Celý žalm by mohol byť spievaný pri nanovo vystavaných bránach chrámu a označenie spravodliví by patrilo vyslobodeným zajatcom z exilu, kňazom a tým obyvateľom, ktorí sa očistili a pripojili k nim. Pravdepodobne by asi boli v stanoch, keďže Jeruzalem bol ešte v ruinách.²¹ Verš 19 nás tiež môže prekvapiť svojim jednotným číslom. Po plurálnych zvolaniach a výzvach na chválospevy pozorujeme 1. os sg. a osobnú vďaku Hospodinovi.²² Verš 20 by zas mohol byť zaujímavý svojou dialogickou štruktúrou²³, kde výrok „spravodliví vojdú ňou“ by mohol byť odpoveďou zvolania jednotlivca. A tak si tušíme, že oslavy, ktoré pozorujeme vo v. 15-20 sú pre spravodlivých.²⁴

V. 21 – Boh sa stáva spásou žalmistovi

Po vyslovení túžby po spravodlivosti žalmista ešte raz vzdáva vďaku za vyslyšanie prosieb a za záchranu. Dochádza tu k vrcholu vďakyvzdania. Je to akoby resumé skutkov Hospodinových „odpovedal si mi“. Boh odpovedá v súžení a utrpení a vytrháva ich z neľahkej situácie. Majúc na pamäti opis obliehania, obkľúčenia, bezvýchodiskovej situácie vyvstáva nám veľkosť Božích skutkov a tiež sa odкрýva Boží charakter. Je tu zobrazený ako Hospodin, ktorý počúva, zaujíma sa a hlavne koná.

V. 22 – Kameň, ktorý zavrhl stavitelia

Tento verš sa môže zdať nezvyčajným prerušením žalmu a v skutku to tak je. Nachádzame mnohé novozmluvné ohlasy, ktoré za kameň označujú Ježiša Krista a zavrnutie predstavuje jeho cestu utrpenia. Neskôr sa stáva uhoľným kameňom, teda niečím základným a dôležitým keď skrze neho dosahujeme spásu. O spase sa hovorí práve v predchádzajúcom verši, ktorý nás navádza, že dôležitosť uhoľného kameňa by mohla spočívať práve v spase, záchrane, teda v tom vyslobodení, ktorého sme svedkom na dvoch rovinách. Jednak vojenskom z obkľúčenia nepriateľa, keď nie je úteku a Hospodin nepriateľa odrazí a zvíťazí, ale prichádza aj spása a záchrana iného druhu. Nie časná,

²¹ (Goulder, 1998, s. 187)

²² (Gerstenberger, 2001, s. 305)

²³ (Lugt, 2014, s. 293)

²⁴ (Goulder, 1998, s. 185)

avšak vidíme zaslúbenie tej večnej. Na to nás odkazujú prvé verše, ktoré zdôrazňujú nadčasovosť a večnosť Boha, jeho milosrdenstvo je predsa „navěky“ (v.1-4). Je teda možné, že v nadstavení takýchto parametrov žalmista hovorí aj o inej spásе a záchrane, než len vyslobodení v boji. Toho sa úplne chopí novozmluvné použitie a chápanie tohto verša. Naopak aggadický midraš tento verš interpretuje ako čas, keď Izrael bude povýšený.²⁵ Taktiež by sa mohlo jednať o skúsenosť komunity, kde sa nejaký odvrhovaný člen stáva vyvoleným Božím, alebo jednoducho o vyslobodenie kráľa v zložitej situácii, ktorá vyzerala bezvýchodiskovo.

V. 23 – Vec obdivuhodná v našich očiach

Je nejasné či v. 23 sa vzťahuje na predchádzajúci verš o uholňom kameni, kedy by obdivuhodnosť situácie spočívala v tom, že niečo zavrhnuté sa stáva kľúčovým prvkom Božieho plánu, alebo sa vzťahuje na predchádzajúcu stať o vyslobodení zo súženia. V každom prípade v tom vidíme spojitosť. Vzorec zavrhnutia a vyzdvihnutia sa nám spája s rôznymi motívmi. Najsilnejším starozákonným motívom je vyzdvihnutie malých a slabých na pohľad. Niečo také môžeme pozorovať na mnohých miestach, za spomenutie však stoja minimálne vyvolenie ľudu Izraelského²⁶ či Kráľa Dávida, ktorý bol najmenší z rodu Izajovho,²⁷ a predsa sa z neho stal statočný a slávny Kráľ. Toto všetko sa mu samozrejme podarilo za Hospodinovej pomoci. Hospodin je Bohom, ktorý si vyberá na pohľad slabých, chudobných atď. a skutočné bohatstvo a veľkosť sa rozvinú a rozkvitnú až neskôr. Keď sa pozrieme na Izraelcov, ktorí dostávajú zaslúbenú zem, vidia obrov. Sú malí a slabí,²⁸ a predsa s Božou pomocou si podmaňujú zem a dostávajú zaslúbenú krajinu. Alebo keď ťažko putujú púšťou a nakoniec prichádzajú do krajiny medu a mlieka. Spomeňme si aj na Ězava a Jákoba, kde Jákob ako druhorodený získava prvenstvo²⁹ a dedičstvo svojho otca, alebo na Jozefa, ktorý ako najmladší z bratov trpí od svojich súrodencov³⁰ a napokon je z neho veľký a úspešný Boží muž.³¹ Tento motív sa v Starom Zákone opakuje znovu a znovu. Zaujímavý je výraz obdivuhodná vec, alebo תִּפְלָא , ktorý sa vyskytuje aj na iných miestach. Pozoruhodnou staťou je Ex 34:10 kedy Mojžiš schádza zo Sinaja po druhý krát s doskami a Hospodin s ním uzatvára zmluvu, zástupcom ľudu Izraelského. Obdivuhodná vec je práve to, čo bude Hospodin robiť a bude to niečo nevidané a jedinečné, čo ešte ľudia nevideli. Táto zmluva s Hospodinovým ľuďom je veľmi významná a navádza na dôležitosť slova תִּפְלָא , keďže práve

²⁵ (Mayer I. Gruber, 2004, s. 219)

²⁶ Gen 15,18

²⁷ 1 Sam 16,11

²⁸ Dt 7,6-8

²⁹ Gen 27

³⁰ Gen 37

³¹ Gen 41-39-41

v nasledujúcich veršoch Boh povyšuje Izraelcov nad všetky národy a oddeľuje si ich pre seba.

V. 24-28 Oslava

Keď pokračujeme vo výklade nášho žalmu dostávame sa vo veršoch 24-29 do oslavnej stati, ktorá nám dáva obraz radosti z Hospodinových skutkov. Zaujímavosťou je 26. verš, ktorý obsahuje slovo בִּרְכָנוּיְכֶם. Táto forma slovesa požehnať je jediný v celom Písme. Podľa Rashiho sú verše 26-29 osobitným celkom v židovskej liturgii, mali by byť v tichosti recitované a dvakrát zopakované.³²

V. 26 Požehnaný, ktorý prichádza v mene Hospodinovom

Odkazy na tento text nachádzame u všetkých štyroch evanjelistov i v Qumránskych zvitkoch a vidíme tu odkazy na postavu, ktorá prichádza v mene Pánovom na veľký sviatočný deň. evanjelistoch.³³

Pri Ježišom vstupe do Jeruzalema je tento verš vkladáný do úst zástupom, aby sa ukázalo, že Ježiš je ten zasľúbený kráľ, ktorý prichádza v oslavný deň, evanjelista Marek však k tomu ďalej dodáva príbehy o vyčistení chrámu a prekliatí figovníka, kde ho náboženský vodcovia už nespoznávajú ako mesiáša, tak ako je to v Žalmovom verši 22. kde je uhoľný kameň zavrhnutý.³⁴

Marek dokonca v desiatom verši dodáva – „¹⁰Požehnané kráľovstvo nášho otca Dávida, ktoré prichádza v mene Pánovom! Hosanna na výsostiach!“ a tak sa odkazuje na Ježišov pôvod.

V Ž 118 je tento verš súčasťou obrovskej oslavy po tom, ako Hospodin zachránil z obklúčenia a vytrhol z bezvýhodiskovej situácie.

V. 29 Sviatočná obet'

Posledný verš je akoby rámom celého žalmu a zároveň opakovaním prvého verša. Je pripomenutím Božej nadčasovosti, Jeho dobroty a dôležitosti oslavovania spomenutých. Otvorenie a zatvorenie vybraného žalmu má podobu formule a podobné úvody obsahujú aj iné žalmy ako napr. 106,1; 107,1; 136,1. Pravdepodobne sa jedná o výzvy ku chvále kde spoločenstvo odpovedá slovami „naveky trvá Jeho milosrdenstvo“.³⁵

Sitz im Leben

³² (Mayer I. Gruber, 2004, s. 676)

³³ (Gillingham, 2008, s. 14)

³⁴ (Gillingham, 2008, s. 15)

³⁵ (Gerstenberger, 2001, s. 301)

Ako Sitz im Leben tohto žalmu by sme označili exilné a poexilné vd'akyvdzývacie ríty v ranných židovských komunitách.³⁶ Jedná sa o príbeh Hospodinovej záchrany od smrti a potupy od nepriateľa a vášnivú oslavu a vd'aku za tento počín. Taktiež tu môžeme vidieť oslavu Božej moci a radosť z istoty v Bohu.

Text v kontexte

Kontext v žalmovom prostredí je trochu problematický, keďže sa jedná o osobitné celky. Môžeme však povedať, že Ž 118 je umiestnený v tretej knihe žalmov a leží medzi najkratším a najdlhším zo žalmov.

Ohlasy v NZ

v. 6: Hospodin (je) so mnou, nebojím sa. Čo mi urobí človek? (Citácia a narážka)

R 8,31: Čo k tomu dodať? Ak je Boh za nás, kto je proti nám?
Žid 13,6: Preto smelo môžem hovoriť: *Pán mi pomáha, nebudem sa báť.*
Čože mi môže urobiť človek?

v. 15: *Pravica Hospodinova* konajúca mocné činy. (synonymum)
Lk 1,51: Prejavil silu svojím *ramenom*; rozptýlil tých, čo v srdci pyšne zmýšľajú;

v. 16: *Pravica Hospodinova* sa *pozdvihla*, pravica Hospodinova konajúca mocné činy. (Rovnaké slová)
Sk 5,31: Boh ho však svojou *pravicou* *povýšil* za Vodcu a Spasiteľa, aby daroval Izraelu pokánie a odpustenie hriechov.

v. 17: *Nezomriem, lebo budem žiť* a vyrozprávam skutky Hospodinove. (Synonymá)
2Kor 6,9: ako neznámi, a predsa dobre známi, ako umierajúci a, hľa, *žijeme*, ako karhaní, *a predsa nie sme vydaní smrti*,

v. 19: Otvorte mi *brány spravodlivosti*. Vojdem nimi, vzdám vd'aku Hospodinovi. (synonymá)
Zj 22,14: Blahoslavení sú tí, *čo si perú rúcha*, aby získali prístup k stromu života a vošli *bránami do mesta*.

v. 20: Toto (je) brána Hospodinova, spravodliví vojdú ňou. (synonymá)

³⁶ (Gerstenberger, 2001, s. 308)

J 10,9: Ja som dvere. Kto *vojde* cezo mňa, bude spasený Bude *vchádzať* i *vychádzať* a nájde pastvu.

v. 22: Kameň, ktorý zavrhlí stavitelia, stal sa hlavným uholným. (citáte a narážky)

Mk 8,31: Potom ich začal učiť, že Syn človeka musí mnoho trpieť. Zavrhnú ho starší, veľkňazi i zákonníci, zabijú ho, ale na tretí deň vstane z mŕtvych.

L 20, 17: On sa na nich zahľadel a povedal: Čo to teda znamená, keď je napísané: *Kameň, čo stavitelia zavrhlí, stal sa uholným kameňom?*

Sk 4,11: On je *ten kameň, ktorý ste vy, stavitelia, zavrhlí a stal sa uholným kameňom.*

1Pt 2,4: Pristupujte k nemu, živému kameňu, ktorý ľudia síce zavrhlí, ale pred Bohom je vyvolený a vzácny.

1Pt 2,7: Pre vás, veriacich je vzácny, ale pre neveriacich je to *kameň, čo stavitelia zavrhlí; ten sa stal kameňom uholným*

Mt 21,42: Ježiš im povedal: Nikdy ste nečítali v Písmach: *Kameň, ktorí stavitelia zavrhlí, stal sa uholným kameňom. Pán to urobil a je to obdivuhodné v našich očiach?*

Mk 12,10: Či ste nečítali v Písme: *Kameň, ktorý stavitelia zavrhlí, stal sa uholným kameňom.*

v. 24: Toto (je) deň, ktorý učinil Hospodin, *plesajme a radujme sa* v ňom. (synonymá a rovnaké slová)

Zj 19,7: *Radujme sa a plesajme* a vzdávajme mu slávu, lebo nadišla Baránkova svadba a jeho nevesta sa pripravila.

v. 26: Požehnaný, ktorý prichádza v mene Hospodinovom. Požehnávame vás z domu Hospodinovho (citácie a narážky)

Mt 21,15: Keď veľkňazi a zákonníci videli divy, ktoré robil, i deti, ktoré volali v chráme: Hosana synovi Dávidovmu!, nahnevali sa.

Mt 21,9: A zástupy, čo šli pred ním i za ním, volali: *Hosana Synovi Dávidovmu! Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom! Hosana na výsostiach!*

Mk 11,9: paralela plus Mt 21:9, LK 13,35, J 12,13 – odkazy na postavu, ktorá prichádza v mene Pánovom na veľký osavný deň (great festal day) – použité vo všetkých 4 evanjelistoch aj v kumráne³⁷

J 12,13: Nabrali palmových ratolestí, vyšli mu v ústrety a volali: *Hosana, Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom* a kráľ Izraela!

³⁷ (Gillingham, 2008, s. 14)

Mt 11,3: aby sa ho spýtali: Ty si ten, čo má prísť, alebo máme čakať iného?

Mt 23,39: Lebo hovorím vám: Odteraz ma nevidíte dovtedy, kým nebudete hovoriť: *Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom!*

Lk 7,19: s otázkou: Ty si ten, čo má prísť, alebo máme čakať iného?

Lk 13,35: Hľa, váš dom vám ostáva pustý. A hovorím vám Neuvidíte ma, kým nepríde čas, keď poviete: *Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom!*

Lk 19,38: A volali: Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom, pokoj na nebi a sláva na výsostiach.

2. Kapitola: Čo mi urobí človek?

V tejto kapitole sa budeme venovať citáciám a narážkam na Ž 118,6: „Hospodin (je) so mnou, nebojím sa. Čo mi urobí človek?“ Budeme analyzovať dva výskyty. Prvý z nich sa nachádza v R 8,31 pričom sa nejedná o priamu citáciu, ale o možnú narážku. K použitiu Ž 118 však má čo povedať. Problematické je hlavne spojenie týchto dvoch textov, ktoré lexikálne používajú úplne inú slovnú zásobu. Avšak pri práci s textovými odkazmi v NA27 a vyhľadani v niektorých komentároch³⁸ sme sa rozhodli zapojiť do našej práce aj Epištolu Rimanom kap. 31. Druhým vybraným textom je Žid 13,6. V tejto pasáži sa nachádza priama citácia Ž 118,6.

Ž 118

הֲנֵיָה לִי לֹא אֵיִלָּא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אֵד

(Ž 118,6 WTT)

κύριος ἐμοὶ βοηθός οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος;

(Ž 117,6 BGT)

Hospodin je so mnou, nebojím sa. Čo mi urobí človek?

(Ž 118,6 SEP)

Epištola Rímskym

Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;

(Rim 8,31 BGT)

Čo k tomu dodať? Ak Boh za nás, kto proti nám?

(Rim 8,31 SEP)

Epištola Židom

ὥστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν· κύριος ἐμοὶ βοηθός, [καὶ] οὐ φοβηθήσομαι, τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος;

(Žid 13,6 BGT)

Preto smelo môžeme hovoriť: Pán mi pomáha, nebudem sa báť. Čo mi môže urobiť človek?

(Žid 13,6 SEP)

³⁸ (Toews, 2004, s. 228)

Epištola Rímskym

R 8,31: „Čo k tomu dodať? Ak je Boh za nás, kto je proti nám?“

Kontext

Ôsma kapitola listu Rímskym vykresľuje obraz života v Duchu a budúcej slávy, ktorá kresťanov čaká. Ak v nás prebýva Duch, oživí aj naše smrteľné telá – hovorí začiatok R 8. Ďalej sa dozvedáme, že všetci, ktorých vedie Duch Boží sú boží synovia a tým aj dedičia. Tu prichádza na rad sláva týchto Božích synov. Zaujímavou pasážou sú verše 28-30, kde sa hovorí o kresťanoch ako povoláných a predurčených na slávu i ospravedlnenie. Synovia teda dostávajú ochranný štít v podobe ospravedlnenia a slávy. Tu prichádza citovaná pasáž: „Ak Boh za nás, kto proti nám?“ Tá je vyústením obrazu obrovskej podpory, ktorú Boh dáva svojim deťom. Pečať vyvolenosti sa tiahne i ďalej, ale je to zdôraznená Božia láska k svojim deťom (v. 32) a znovu otázka vo v. 35 „Kto nás odlúči od lásky Kristovej?“, ktorá je paralelou na citovanú pasáž. Kapitola končí nádejou, že všetko utrpenie prekonávame skrze Božiu lásku. Stretávame sa tu s neuveriteľnou istotou v Kristu.

Exegéza

Podme sa najprv pozrieť na našu paralelu zo širšieho kontextu v liste Rímskym. Podľa Toewsa sú kapitoly 5-8 ohraničené realitou nového vzťahu s Bohom, pričom kľúčovým termínom je nádej pre tých, z ktorých Boh urobil spravodlivých. Tento stav spravodlivosti vytvára istotu spasenia.³⁹ Text ôsmej kapitoly je spojený s témou detí Božích a neskôr vidíme i eschatologické cítenie. „Stvorenie má byť obnovené so zjavením nového charakteru vykúpených. Utrpenie je časťou tejto identity a zjavenia tak, ako to bolo aj pre židov. V centre tejto kozmickej premeny je Kristus.“⁴⁰ Treba však dodať, že toto utrpenie sa ani len nedá porovnať so slávou, ktorá čaká spravodlivých.⁴¹ Moo tiež spája kapitoly 5-8 do jedného celku, kde hlavnou témou je rovnako nádej, ktorá sa roznáša v sláve Božej a Boh, ktorý je na strane veriacich dáva všetky požehnania spomínané v tomto celku. Tiež spomína, že Pavlov štýl písania by mohol napovedať, že cituje z liturgickej tradície⁴²

Toews rozdeľuje 8. Kapitolu na niekoľko častí, náš vybraný text spadá do časti s názvom prvé otázky. Jedná sa o sumár záverov z listu, ktorý je písaný štruktúrou otázok a odpovedí, kde sa Pavol pýta šesť rôznych otázok v dvoch

³⁹ (Toews, 2004, s. 227)

⁴⁰ ibid

⁴¹ (Talbert, Romans, 2002, s. 213)

⁴² (Moo, 1996, s. 293) a . 538

sekvenciách.⁴³ Paralelu s našim Ž 118 tu vidíme v dvoch momentoch druhej sekvencie. Prvý prichádza v R 8,36:

„Ako je napísané: Pre Teba sme usmrcovaní celý deň, pokladajú nás za ovce na zabitie.“⁴⁴

Takáto beznádejná situácia nám nápadne pripomína obklúčenosť a bezvýhodiskové situácie v Ž 118,10-12. Avšak nezabúdajme dodať aj nasledujúci verš: *„Ale v tomto všetkom slávne víťazíme skrze Toho, ktorý si nás zamiloval.“* (R 8,37) Boh je teda vysloboditeľom aj u Pavla. Opakuje sa nám tu teda vzorec zo Ž 118 – bezvýhodisková situácia a slávne víťazstvo. Posun nastáva v spôsobe vyslobodenia. Kým v Ž 118 je prameňom vyslobodenia (odrazenia) Hospodin u Pavla je toto možné skrze Ježiša Krista. Je dôležité si aj uvedomiť, že Pavol nesľubuje absenciu skúšok a ťažkých chvíľ. Netvrdí, že s Bohom odpadajú všetky starosti. K spomínanému „obklúčeniu“ môže a bude dochádzať. Rozdiel je však vo výsledku. Ten výsledok je skutočne ohromujúci. Prečítajúc si posledné verše 8. Kapitoly, čitateľ sa dozvie, že skutočne nič ho nemôže odlúčiť od Kristovej lásky.

Súvislosť so Ž 118

Ladenie 8. Kapitoly listu Rimanom má mnoho čo dočinenia s ladením Ž 118. Najviac vystupujúcim prvkom je utrpenie/ťažká situácia vs. záchrana a vyslobodenie a nakoniec sláva. Kresťania tej doby boli iste sužovaní, často možno prenasledovaní a mali ťažký život. Pavol im nesľubuje vavríny ani mäkké vystlané postele, uvedomuje si, že to v tomto časnom svete nebudú mať ľahké. Svoj zrak však upiera nie na veci časné, ale večné. Vysvetľuje Rímskemu zboru, že dostali niečo predražené, že boli vytrhnutí zo smrti a prijatím Ducha Svätého sa stali deťmi Božími. A nielen to, ale sú aj dedičmi kráľovstva. Pavol si je istý Hospodinovým charakterom a skutočne mu verí. Túto istotu v Kristu ospevuje práve veršami zo Ž 118 a stojí na tom, že Hospodin svoj ľud miluje tak, že im dal svojho jediného Syna. Radostné výkriky nášho citátu sú vyjadrením skutočnej istoty spoľahnutia sa na Boha aj v čase „obklúčenia“.

Epištola Židom

Žid 13,6: „Preto smelo môžem hovoriť: Pán mi pomáha, nebudem sa báť. Čože mi môže urobiť človek?“

⁴³ (Toews, 2004, s. 228)

⁴⁴ Evanjelický preklad

Kontext a exegéza

U Epištoly Židom vidíme rozdielny kontext citovaného textu ako tomu bolo v predošlom texte, ktorý sme rozoberali. Je dobré si uvedomiť, že vlastne celý text Listu Židom až doteraz bol písaný formou, ktorá čitateľom vysvetľovala a vyučovala. Napomínania a nabádania boli zriedkavejšie. Preto zrejme prichádza narušenie formy podávania celistvejších odsekov s jednou témou a autor sa rozhodol pre sériu viacerých praktických rád a príkazov. Netreba však mať strach, že by šlo o nejaké rýchle rady, ktoré sa pisateľ listu zrazu rozhodol ešte zakomponovať. To by narušilo aj priebeh našej práce, ktorá je zameraná na posudzovanie kontextu, aby v ňom videla použité Ž 118. Luke Timothy Johnson hovorí o príkazoch v Žid 13: „Prakticky všetko, čo je tu povedané, je odozvou na skoršie pasáže, v ktorých autor chváli svojich poslucháčov za to, čo robia.“⁴⁵ Autor listu nám tu ponúka obraz vzorného života a dôvody, k jeho nasledovaniu vo v. 5 slovami „budte spokojní s tým, čo máte. Veď On povedal: Nezanechám ťa, ani ťa neopustím“ Nemajú nám byť teda pánom peniaze ani nič iné. Nasleduje zoznam ďalších vecí a návod ako to dodržiavať – napodobňovať život vodcov (v. 7), poslúchať ich a nedat' sa strhnúť cudzími náukami. Napokon prichádza obraz Kristovho utrpenia za bránou mesta (v. 12), kde ho máme nasledovať a znášať pohanu v nádeji na život večný. Je však dobré odpovedať si na otázku, prečo vlastne autor chce, aby tamojší kresťania žili vzorným životom? Prameňom odpovede nám môže byť 12. Kapitola verše 22-25:

²²Ale pristúpili ste k vrchu Sionu a k mestu živého Boha, nebeskému Jeruzalemu, a k desaťtisícom anjelov, k slávnostnému zhromaždeniu ²³a k zboru prvorodených, ktorí sú zapísaní v nebesiach, k Sudcovi Bohu všetkých, k duchom spravodlivých, ktorí dosiahli dokonalosť, ²⁴k Prostredníkovi novej zmluvy, Ježišovi, a k pokropeniu krvou, ktorá volá hlasnejšie ako Ábelova. ²⁵Hľadte, aby ste neodporovali Tomu, ktorý hovorí. Lebo keď neušli (trestu) tamtí, ktorí odporovali tomu, čo im na zemi zjavil vôľu Božiu, o čo menej my, keď sa odvrátíme od Toho, ktorý (hovori) z neba. ⁴⁶

Vo veršoch 22-24 sa dozvedáme o výsadnom mieste veriacich, ktorým autor Epištoly Židom píše a o spôsobe, ako sa na toto miesto dostali. Vlastne je to slovo o osobe – Ježišovi, ktorá im umožnila priblížiť sa k Bohu. Vo verši 25 počujeme veľký výkričník. Tu by sa hodilo preložiť výraz *μη παραιτήσθε* ako “neodmietat’” skôr než “neodporovat’”, tak ako to používajú iné preklady,⁴⁷ či dokonca “neodbit’”. Adresáti sa teda majú mať na pozore, aby neodmietli Hospodina resp. aby sa neodvrátili. Tu počujeme starozmluvný ohlas Ex 20,22,

⁴⁵ (Johnson, 2006, s. 337)

⁴⁶ Evanjelický preklad

⁴⁷ KJV, Ekumenický preklad

kedy Hospodin hovorí s Mojžišom o tom, aby si Izraelci nerobili modly. Táto spojitosť možno nie je náhodná, veď predsa v Žid 13,5 čítame o výstrahe, aby nás neovládala láska k peniazom. Tu si hneď spomenieme na paralelu v Mt 6,24, kde Matúš jasne hovorí o mamone ako o druhom pánovi či bohu, teda niečom čo vytláča Hospodina z prvého miesta, tak ako sa to stalo pri zlatom teľati. Vážnosť situácie si môžeme uvedomiť cez spomínaný Mojžišovský príbeh, keď po tom ako sa Izraelci začnú klaňať teľat'u Hospodin hovorí:

„Preto ma teraz nechaj, nech vzplanie môj hnev proti nim a vyhubím ich“

Na naliehanie Mojžiša sa zľutuje a dokonca Izraelcom daruje i nový zákon. Tento starozmluvný ohlas nám teda prízvukuje vážnosť situácie tam, kde veriaci už raz prijali Hospodina za svojho Boha, ale následne sú schopní sa odvrátiť od neho a klaňať sa iným bohom, či už v podobe teľat'a, alebo mamony. Tieto Pavlove upozornenia a vykreslenia majú postaviť pevnú pôdu na príkaz príkladného života kresťanov, pretože krásne demonštrujú jeho dôležitosť. Vo svetle posledných vecí, ktoré List Židom ohlasuje (v. 27) a vo vďačnosti za prijaté dary (13,1) majú kresťania slúžiť Bohu. Kap. 13 je teda súborom spôsobov tejto služby, pričom rámcom sú láska, vernosť a poslušnosť. Láske sa dostáva akejsi nadčasovosti (13,1) a teda atribút niečoho z „neotrasiteľného kráľovstva“⁴⁸. Gordon tu vidí spojitosť s 1 Kor 13., a pripomína, že vzájomná láska by mala byť pretavená do skutkov praktickej milosti.⁴⁹ Vo svetle týchto skutočností, teda toho, čo všetko sme dostali a aký dobrý je Hospodin, prichádza konečne náš citovaný verš, v ktorom my počujeme aj uistenie dané od Hospodina Józuovi pri rozkaze prekročiť Jordán (Joz 1,5). Tu Hospodin nesľubuje bezstarostnosť života. Z príbehu o vyvolenom ľude predsa vieme, že zasľúbená zem nebola získaná poľahky. Avšak Hospodin napokon plní svoj sľub a dáva im krajinu. To, že Hospodin vždy pri svojom ľude stál a neopustil ho, dáva autorovi Žid odvahu citovať aj Ž 118,6 s istotou, že nepríde ku sklamaniu.

Súvislosť so Ž 118

Použitie Ž 118 v Epištole Židom môže mať niekoľko dôvodov. V tejto kapitole sa striedajú dva obrovské protiklady. Na jednej strane vidíme Ježiša, ktorý trpí „vonku za bránou“, je vyvrhnutý od spoločnosti. Na strane druhej však skrze toto utrpenie posväcuje a zachraňuje ľud svojou predrahou krvou. Treba si však uvedomiť, že trpiteľom za bránou nie je len Ježiš. Autor Epištoly Židom sa veľmi jasne snaží ukázať, že situácia je skutočne vážna. Všetci sme v „obkľúčení“ hriechu a nemáme východiska. Vážnosť situácie autor epištoly

⁴⁸ Žid 12,28

⁴⁹ (Gordon, 2008 s. 186)

dokresľuje Ezavom, ktorý predal svoje prvorodenstvo a neskôr to už nemohol napraviť. Preto i v tomto liste vystríha veriacich, aby „neodmietali“ Krista. Z tohto obklúčenia, podobne ako z vojenského obklúčenia v Ž 118 však je jasné východisko – Pán. Vytrháva z nevytrhnutelného a očisťuje neočistiteľné. Oslavou tohto nového kráľa má byť služba veriacich. Tu je hlavným motívom láska, ktorú majú mať medzi sebou a prejavovať aj druhým. Láska je totiž niečo trvácne. Istota, s ktorou sa autor Žid pýta slovami 118. žalmu „Čo mi môže urobiť človek?“, pramení z vlastnej skúsenosti s Pánom a hlbokej viery, že na Hospodina sa možno spoľahnúť. Trefne to vystihuje Philip Hughes, keď hovorí o Ž 118, že je „chválospevom vyjadrujúcim radosť a istotu v Bohu. Tá istá radosť a istota by mala byť aj v Kresťanoch.“⁵⁰

Záver

V tejto kapitole sme pracovali s dvoma textami, ktoré obsahovali citáciu, alebo narážku na Ž 118,6: „Hospodin (je) so mnou, nebojím sa. Čo mi urobí človek?“ a hľadali sme dôvody použitia nášho žalmu v týchto textoch, súvislosti a tiež spoločné znaky medzi dvoma pasážami. Oba texty sú veľmi prepracované a zapadajú do značne širších súvislostí, avšak existujú niektoré motívy, ktoré uľahčujú ich analýzu, pričom niektoré z nich majú dokonca spoločné. Z tých spoločných uvedieme napríklad motív utrpenia, ktorý je však vyjadrený odlišným spôsobom. V epištole Rímskym sú veriaci označení za spoludedičov a vyzvaní, aby aj v utrpení boli s Ježišom Kristom. V 8,36 potom Pavol dodáva: „Pre teba sme usmrcovaní celý deň, pokladajú nás za ovce na zabitie.“ Všetky tieto výzvy však prekonávajú, lebo od Kristovej lásky ich nemôže odlúčiť ani smrť. V epištole Židom sú rovnako veriaci pozývaní, aby nasledovali Krista aj v utrpení. Tu je použitý obraz Ježiša trpiaceho za bránami mesta, vyvrhnutého z priazne ľudskej spoločnosti. Kresťanom oboch zborov sa teda nesľubuje ľahký život, ale sú pozývaní do spoluutrpenia s Ježišom Kristom.

Ďalším spoločným menovateľom v textoch týchto zaujímavých epištol je sláva, ktorej dôjdu verní, ktorí kráčajú s Kristom. V Rímskych ju Pavol priamo spája s utrpením a hovorí, že večná sláva sa nedá ani len porovnať s časnými trápeniami (Rim 8,18), a zároveň kresťanov nazýva dedičmi. V Epištole Židom zas veriacim hovorí, že sa priblížili k mestu živého Boha (Žid 12,22) čo je obrazom najväčšej slávy, akú kto doteraz zažili. Sláva, o ktorej hovoríme však nie je nadobudnutá, ale daná skrze vieru, vyvolenie a ospravedlnenie. Udalosti tohto ospravedlnenia dávajú kresťanom pevnú pôdu pod nohami aj v utrpení. Táto platforma je vyjadrená práve narážkou či citátom Ž 118 v oboch textoch, pretože Hospodin skrze Krista je tým, ktorý vytrháva veriacich z obklúčenia hriechu. Toto vytrhnutie je zas témou inej časti Ž 118.

⁵⁰ (Hughes, 1990, s. 568)

3. Kapitola: Uholný kameň

V druhej kapitole sa budeme venovať šiestim textom, ktoré citujú či parafrázujú 22. Verš Ž 118. Dva z týchto textov (konkrétne Petrove) sa nachádzajú v tesnej blízkosti, preto budú mať spoločnú exegézu. Najprv si pripomeňme znenie spomínaného verša: „Kameň, ktorý zavrhl stavitelia, stal sa hlavným uholným.“ Texty, ktoré budeme analyzovať sa nachádzajú u Matúša, Mareka, Lukáša, v Skutkoch apoštolov a nakoniec v 1. Liste Petra. Pri overovaní sme zistili, že všetky texty, ktoré budeme spracovávať, okrem dvoch, sú citácie. V prvom prípade textu, ktorému sme sa rozhodli venovať aj napriek tomu, že sa nejedná o presnú citáciu pôjde o Skutky 4,11. Vidíme tu malé variácie. Slovo kameň sa líši v páde, sloveso ἐγενήθη, ktoré je v Ž 118 v 3. Os. Indik. Aor pasíva sa v skutkoch objavuje ako γενόμενος, čo je part. Aor. N, m. sg. - Sk 4,11. Ďalej je tu použitá trochu iná slovná zásoba než v Ž 118. „Zavrhnúť“ je tu vyjadrené slovom ἐξουθενήθεις a „stavitelia“ sú v inom páde. V druhom prípade sa jedná o 1 Pt 2,4, kde sa jedná o „živý kameň“, slovíčko „stavitelia“ si Peter zamieňa za „ľudí“ (ἀνθρώπων) a napokon ešte nehovorí o uholnom kameni, ale o vzácnom kameni, vyvolenom Bohom (ἐκλεκτὸν ἔντιμον). Keďže sa nám zdalo, že variácie, ktoré v citáciách či narážkach nachádzame nie sú sémanticky závažné, rozhodli sme sa pokračovať s analýzou všetkých.

Ž 118

וְכָן מִצְוָה בְּבִנְיָן הָיָה לְאַרְבָּנָה:

(Ž 118,22 WTT)

λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας

(Ž 117,22 BGT)

Kameň, ktorý stavitelia zavrhl, stal sa uholným kameňom.

(Ž 118,22 SEP)

Matúš

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς· λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;

(Mt 21,42 BGT)

Ježiš im povedal: Nikdy ste nečítali v Písmach: **Kameň, ktorý zavrhl stavitelia, stal sa uholným kameňom.** Pán to urobil; je to divné v našich

očiach.

(Mt 21,42 SEP)

Marek

οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε· **λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·**

(Mk 12,10 BGT)

Či ste nečítali v Písme: **Kameň, čo stavitelia zavrhlí, stal sa kameňom uholným;**

(Mk 12,10 SEP)

Lukáš

ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν· τί οὖν ἐστὶν τὸ γεγραμμένον τοῦτο· **λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;**

(Lk 20,17 BGT)

On sa na nich zahľadel a povedal: Čo to teda znamená, keď je napísané: **Kameň, ktorý stavitelia zavrhlí stal sa uholným kameňom?**

(Lk 20,17 SEP)

Skutky apoštolov

οὗτός ἐστιν ὁ λίθος, ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας.

(Sk 4,11 BGT)

On je ten kameň, ktorý ste vy, stavitelia, zavrhlí a on stal sa uholným kameňom.

(Sk 4,11 SEP)

1.List Petrov

πρὸς ὃν προσερχόμενοι **λίθον** ζῶντα ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδοκιμασμένον παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν ἔντιμον,

(1Pt 2,4 BGT)

Pristupujte k nemu, živému kameňu, ktorý ľudia zavrhlí, ale bol vyvolený Bohom ako vzácny.

(1Pt 2,4 SEP)

ὁμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν, ἀπιστοῦσιν δὲ λίθος ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας

(1Pt 2,7 BGT)

Vám teda, veriacim, je ct'ou, neveriacim však kameňom, ktorý zavrhlí stavitelia; ten sa stal uholným kameňom.

(1Pt 2,7 SEP)

Lukáš

L 20, 17- 18: On sa na nich zahľadel a povedal: Čo to teda znamená, keď je napísané: Kameň, čo stavitelia zavrhlí, stal sa uholným kameňom? Každý kto padne na ten kameň, doláme sa a na koho ten kameň padne, toho rozmliazdi.

Kontext:

V Evanjeliu podľa Lukáša 20,17 je zmienka o uhol'nom kameni vo veľmi zaujímavom kontexte. Najprv vo veľkej sláve počujeme v predchádzajúcej kapitole iný verš Ž 118, ktorému sa budeme venovať – „Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom!“ – to je obraz Ježiša Krista vchádzajúceho vo veľkej sláve do Jeruzalema. Všetok ľud buráca. Vzápätí však nastane obrat a Ježišov pobyt v hlavnom meste sa stáva čoraz negatívnejším. Ježiš vidí mesto a zaplače nad ním Lk 19,42, potom nasleduje vyčistenie chrámu a nakoniec všetko vrcholí dišputami s veľkňazmi. Lukáš spomína uhol'ný kameň v súvislosti s podobenstvom o zlých vinohradníkoch (20,9-19). Tento príbeh vyobrazuje Ježiša v roli syna vinára – tu je daná jeho prekvapivá úloha – Pán vinohradníkov zahubí a vinicu dá iným, pretože „každý, kto padne na ten kameň, doláme sa a na koho ten kameň padne, toho rozmliazdi.“ (20,18) Dišputa s veľkňazmi pokračuje sporom o dani a vzkriesení a vyzdvihovaním úprimnej viery, ktorá je zobrazená na vdove, ktorá dala všetko. Text sa opäť vráti k Jeruzalemu, jeho zničeniu a napokon k posledným dňom a predpovediam skazy na svete s upozornením nedat' sa zviest' falošným učiteľom. K ďalším novozákonným použitiam sa vrátíme v novozmluvných ohlasoch.

Exegéza

Ježiš sa v 20. Kapitole dostáva do konfliktu s veľkňazmi a zákonníkmi. Prvý spor je o jeho mocí. Tu sa úskočne vyhne odpovedi použitím protiotázky, na ktorú veľkňazi a zákonníci nechcú či nevedia odpovedať. Takéto počínanie vyzerá ako keby bolo ovplyvnené neskoršími židovsko-kresťanskými debatami

i keď spojenie odpovede s Jánovou postavou je trochu nejasné, skôr asi predpokladá uznanie Jána ako nového Eliáša.⁵¹

Podobenstvo sa vyznačuje tým, že je zasadené do toku udalostí evanjelia. Nie je rozpovedané v situácii, že Ježiš si sadne, obkolesí ho národ, ale deje sa spolu s epizódou napätia v Jeruzalemskom chráme. Príbeh začína zakladateľom vinice, ktorý odchádza na dlhý čas (v. 9). Je už dobre známe, že udalosti z podobenstva stotožňujeme so skutočnými a vlastníkom vinice je Boh. Prichádza gradácia, kedy si v čase zúčtovania, teda úrody pán žiada svoj podiel a posíla jedného, druhého aj tretieho sluhu. To má byť poukaz na dôležitú udalosť – Boh má práva mať požiadavky na svoj ľud a tieto tlmočí prostredníctvom poslov. Poslovia môžu byť proroci či praotcovia alebo aj Ján Krstiteľ. Nič z toho nezaberá a poslovia odchádzajú doráňaní. (v. 10-12) Vtedy prichádza prekvapivý moment, lebo do tejto nemilej situácie posíla pán svojho „milovaného syna“ (v. 13). Okrem dodatočnej gradácie, ktorá už je predzvesťou vyvrcholenia príbehu, nesie tento verš iné posolstvo: Vidíme v ňom prepojenie na realitu – Ježiš sám hovorí o sebe, no výnimočne. Lukášov čitateľ vie, že sa tu označí veľkolepým titulom „milovaný syn“. A keď sme spomínali nadviazanie na realitu a zasadenie do toku udalostí, tak to je ešte posilnené pokračovaním príbehu, v ktorom sa vinohradníci nezmenia ani príchodom syna. Situáciu ešte zhoršia, lebo syna zabijú ako jediného dediča, na ktorého majetok si robia nároky (v. 15). Podobenstvo opäť korešponduje so skutočnosťou a Ježiš stavia zrkadlo svojim prenasledovateľom.⁵² Keď dokončuje podobenstvo s reakciou Pána, ktorý zahubí vinohradníkov a vinicu prenajme iným (v. 16), tak sa v hlavách zákonníkov spájajú všetky súvislosti. Počujú Ježiša hovoriť podobné podobenstvo ako to z Iz 5,1-7. Na konci oboch prichádza trest na Izrael za neposlušnosť a oni nie sú málo rozumní alebo málo vzťahovační, aby neporozumeli, že Ježiš naráža na nich.

Moiyse sa hrá s 23 veršom 118 žalmu – na jednej strane čitateľ vie, že to čo sa stalo v podobenstve o zlých vinohradníkoch je zlé, na druhej kameň, ktorý zavrhl Ž 118 komentuje takto: „Od Hospodina sa stalo toto, je to obdivuhodné v našich očiach“⁵³ Tú obdivuhodnosť vidí v pozitívnom konci – vinica je daná iným.⁵⁴

Podobenstvo o zlých vinohradníkoch sa u evanjelistov vyznačuje zvláštnou črtou a to tým, že ako v jedinom podobenstve majú všetci traja synoptickí evanjelisti rovnaké situačné prostredie s tým, že každý z nich si to prispôbuje podľa svojej viery a ústnej tradície, ktorá je základom ich evanjelií. V podobenstve nastáva taká alegorizácia, ktorá umožňuje, aby sa vzťahovalo

⁵¹ (J.Muddiman, 2001 s. 952)

⁵² Porov. (Green, 1997, s. 704)

⁵³ Ž 118,23

⁵⁴ (Moyise, 2001, s. 26)

nielen na Ježišov život, ale tiež Históriu Izraela.⁵⁵ Medzi Mt vs. Lk a Mk je opísaný rozdielny počet sluhov i to čo s nimi vinohradníci urobili (U Mt šlo do vinohradu viac sluhov a niektorých zabili, zatiaľ čo u Lk a Mk šli po jednom a sluhov iba dorážali). Zaujímavá je však reakcia zákonníkov. Kým u Lukáša kričia „Ešteže čo!“ na výrok, že majiteľ „príde, týchto vinohradníkov zahubí a vinicu dá iným“ (Lk 20,16), u Marka sa k tomuto výroku nevyjadrujú a Matúš to celé dotvára síce bez ich reakcie, ale vyjadrením: „Preto vám vravím, že vám bude odňaté Božie kráľovstvo a bude dané národu, ktorý bude prinášať jeho úrodu.“ (Mt, 21,43) Teda Lukášov pokrik „Ešteže čo“ v Lk 20,16 (alebo „nech sa nestane“) by mohol byť vyjadrením jeho väčšieho postoja, že to snáď nebude nevyhnutné, aby zlí vinohradníci boli zahubení.⁵⁶

Sedemnásty verš je vyvrcholením tohto podobenstva a je práve citátom z nášho žalmu. Ježiš bol v chráme a učil tam tri dni (20,1). On naplno využíva situáciu chrámu a učenia a my sme schopní vniknúť do jeho vyučovania. Používa Starý zákon tak, že na neho odkazuje a nepriamo ním provokuje. To je podobnosť tohto podobenstva a Izaiášovho o vinici, ktorá bude premenená na ničotu (Iz 5,1-7). Navyše teraz dáva veľkňazom a zákonníkom pred tváre priamo citát zo Ž 118. Ten ich usadí do pozície vinohradníkov z jeho podobenstva, lebo oni sú tí, čo nepoznajú dôležitosť Toho, ktorý má u Boha najdôležitejšie miesto, tak ako uhoľný kameň v dome. Ježiš tým aj hovorí, že „hoci ľudia ho môžu odmietnuť, on je prijatý Bohom a to je prijatie, ktoré sa ráta.“⁵⁷ Vo svetle povedaných udalostí je dôležitý aj verš nasledujúci, ktorý je citáciou z Iz 8,14 a ukazuje vlastne veľmi podobný obraz o tom čo vidíme v podobenstve a teda, že zlí vinohradníci to majú spočítané na plnej čiare a ich trest bude skutočne krutý. 17. verš u Lukáša však nadobúda nový význam od toho v Ž 118. Uhoľným kameňom je tu sám Ježiš, práve kvôli podobenstvu o vinohradníkoch, kde je synovská symbolika veľmi jasne daná. Neskôr u Lk 22,15 už Ježiš hovorí o svojom utrpení a príbeh o Synovi poslanom k zlým vinohradníkom sa zhmotňuje.

Súvislosť so Ž 118

Použitie Ž 118 v podobenstve o zlých vinohradníkoch závisí od interpretácie verša v jeho starozmluvnom ponímaní. Ak pôjdeme cestou vojenského oslobodenia kráľa, ktorý bol v bezvýchodiskovej situácii dostaneme sa do zložitej situácie čo sa interpretácie týka. Na jednej strane by totiž kameňom mohol byť vyslobodený kráľ, ktorého už všetci videli v obkľúčení ako porazeného a za pomoci Hospodina sa mu podarí odraziť nepriateľa, za čo je potom Hospodin náležite oslavovaný. Na strane druhej sa za kameň môže

⁵⁵ (J.Muddiman, 2001 s. 952)

⁵⁶ (J.Muddiman, 2001 s. 953)

⁵⁷ (Morris, 2002 s. 313)

považovať Boh samotný, kde by predstavoval podporu, s ktorou nepriateľ nepočítal (zavrhol možnosť, že by jeho nepriateľovi mohol pomôcť) no napokon sa stáva kľúčovým elementom vo výhre. Možná by bola aj kombinácia týchto momentov, teda, že kameňom je spojenectvo medzi kráľom a Hospodinom. V tomto svetle má kráľ výsadné postavenie. V každom prípade princípom zostáva, že niečo, s čím sa nepočítalo zmení situáciu na nepoznanie a v tom vidíme zmysel Lukášovho použitia Ž 118. Vinohradníci v jeho príbehu nepočítajú s tak radikálnou reakciou majiteľa vinohradu. Naivne si myslia, že zavraždením Jeho Syna, získajú dedičstvo. Ba čo viac, vo vinohrade sa správajú, akoby patril im a neboli tam v nájme. Túto skutočnosť odhaľuje kontext podobenstva. Náboženský vodcovia sa správajú akoby vlastnili celý zákon a boli veľkými. Kážu ľudu čo majú robiť a sami to nedodržiavajú. Najhlavnejšie je, že zabúdajú dávať „úrodu“ Hospodinovi v podobe lásky a milosrdenstva a k prorokom sa správajú tak ako vinohradníci k sluhom. Takýto spôsob života prirovnáva Lukáš k „zavrhovaniu uhoľného kameňa“, mysliac tým, že im uniká to najdôležitejšie, ba čo viac, odhaľuje im trpkú budúcnosť, ktorá by ich mohla čakať za takéto počínanie. Ako sme už spomenuli, na rozdiel od iných evanjelistov by však Lukáš mohol veriť, že ešte nie je všetko stratené. Napovedá nám to v. 16. Keď ľud reaguje „nech sa nestane“. Takúto nádej ostatní synoptici nevyjadrujú.

Matúš

Mt 21,42: „Ježiš im povedal: Nikdy ste nečítali v Písmach: Kameň, ktorí stavitelia zavrhlí, stal sa uhoľným kameňom. Pán to urobil a je to obdivuhodné v našich očiach?“

Kontext

Rovnako ako Lukáš 20,17, i Matúš umiestňuje tento verš po podobenstve o zlých vinohradníkoch, takže kontext je podobný. Podobne je to aj s obrazom slávnostného vstupu do Jeruzalema a vyčistení chrámu. Zásadný rozdiel v tomto podobenstve vidíme v tom, že na otázku čo urobí majiteľ vinohradu so zlými vinohradníkmi u Lukáša dostávame Ježišovu odpoveď, s ktorou zákonníci nesúhlasia, zatiaľ čo u Mt sami zákonníci odpovedajú, že budú zahubení a vinohrad dostanú iní. Opäť vidíme obraz Božieho sudcu ako kameňa, ktorý rozmliažďuje ľudí neprávosti a zistenie, že výrok je o zákonníkoch, ktorí si to uvedomia, kvôli zástupom však nič nezmôžu. Podobne nasleduje dišputa, ktorá je pokusom obviniť Ježiša, ale Matúš pridáva i podobenstvo o svadbe kráľovho syna, kde vykresľuje hostinu, na ktorú pozvaní odmietnu prísť a sú im dôležitejšie pozemské radosti a starosti. Podobne ako vo vinohrade, pozvanie dostávajú ďalší.

Exegéza

Náš citát je súčasťou väčšej časti, ktorej by sme mohli dať názov, konfrontácie so kňazmi i staršími. Ježiš odpovedá na ich dotieravé a úskočné otázky, ale tiež im odpovedá troma podobenstvami: Podobenstvom o dvoch synoch (Mt 21,28-32), podobenstvom o zlých vinohradníkoch (Mt 21,33-41) a podobenstvom o svadbe kráľovského syna (Mt 22,1-14). Týmito tromi príbehmi im predostiera obraz odsúdenia ich vodcovstva a ich nahradenie Ježišovými nasledovníkmi.⁵⁸ Podobenstvo o vinohradníkoch má v úvode nádych Izaiášovej piesne o vinici (5,1-2), jeho témou sa stanú Božie vzťahy s Izraelom a hlavne kritika kňazov a starších za čias zberu ovocia, teda keď Boh bude súdiť ovocie svojich ľudí.⁵⁹ Spomínajú sa tiež sluhovia, ktorí prichádzajú na vinicu ešte pred príchodom syna a sú zbití, či zabití. Tu by sa pravdepodobne mohlo jednať o obraz prorokov. Verš 42 je teda v našom podobenstve opäť jeho vyvrcholením a naviazaním na vysvetlenie eschatologickej tematiky, kde kameňom je Ježiš Kristus, ktorý prichádza a je zavrhnutý, ale nakoniec sa stáva uhoľným kameňom, teda základom všetkého a je vyvýšený od Hospodina. Dôležité je dodať, že verše 40-41 nám opäť napovedajú, že evanjelium bude ďalej ponúknuté tým, ktorí majú o neho záujem a naopak 44 verš odhaľuje vážnosť a krutosť Božieho súdu a veľkosť Jeho moci: „Kto padne na ten kameň, doláme sa, a na koho padne on, toho rozmliaždi.“ Vinica – Izrael tu nie je trpitelom, prestúpenkami Božej vôle sú náboženský vodcovia, tí o vinohrad prichádzajú a ten je daný cirkvi židov a pohanov.⁶⁰

Súvislosť so Ž 118

Tak ako u Lukáša, i u Matúša je Ž 118 citovaný v súvislosti s podobenstvom o zlých vinohradníkoch a teda má podobné použitie. Jeho dôraz je však iný. Kým u Lukáša vidíme, že Ježiš kritizuje náboženských vodcov za to, že žijú tak, akoby „vinica patrila im“ Matúš to spomína tiež, avšak jeho podobenstvo je v triáde podobenstiev o dvoch synoch a svadbe kráľovského syna, ktorých dôraz je iný. Tieto podobenstvá dávajú do popredia druhú časť riešenia. Na jednej strane prichádza trest a zahubenie, na strane druhej je však trikrát zdôraznené, že kráľovstvo sa bude dávať iným a to práve tým, o ktorých sa to nečaká. Tak ako kráľ, ktorý chystal svadbu zistil, že pozvaní hostia neboli hodní, vypaľuje ich mestá a ničí ich a pozýva iných, podobne majiteľ vinohradu zisťuje, že nájomníci ho klamali na plnej čiare a tak isto ich hubí, no vinica nezostáva neobrobená, ale je ponúknutá iným. I na podobenstve o dvoch synoch Ježiš vysvetľuje, že do kráľovstva Božieho môžu prichádzať aj

⁵⁸ (Davies, 2009, s. 168)

⁵⁹ (Davies, 2009, s. 170)

⁶⁰ (J.Muddiman, 2001, s. 872)

neviestky a colníci, pretože môžu dôjsť spravodlivosti skrze vieru v Ježiša. Tento dôraz je potvrdený aj vo v. 43 keď Ježiš vysvetľuje, že bude odňaté Božie kráľovstvo a dané, národu, ktorý bude prinášať úrodu (Mt 21, 43). Čo je touto úrodou? Možno sa k nej Ježiš vracia kapitole 23, keď znova spomína Ž 118 a hovorí: Odteraz ma nevidíte dovtedy, kým nebudete hovoriť: Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom.⁶¹

To, že kráľovstvo má byť odňaté a dané iným je nečakané podobne, ako keď v Ž 118 Hospodin nečakane v nevyriešiteľnej situácii odráža nepriateľa a ničí ho. Práve túto atmosféru odráža použitie nášho žalmu. Treba si tiež uvedomiť, že text je aj symbolickým zobrazením nepriateľského obklúčenia v Ž 118, pretože je zasadený do radu sporov Ježiša s náboženskými vodcami a dišputa sa postupne vyostreje.

Marek

Mk 12,10: „Či ste nečítali v Písme: Kameň, ktorý stavitelia zavrhlí, stal sa uholným kameňom.“

Kontext

U Mareka máme podobné zasadenie do kontextu. Ježiš slávnostne prichádza do Jeruzalema, kde počujeme inú časť Ž 118 (Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom!⁶¹), ďalej preklína figovník, ktorý nerodí ovocie, vášnivo prevracia stoly peňazomencom pri vyčistení chrámu a vyzdvihuje dôležitosť viery a úprimnej modlitby, keď znovu prechádza okolo prekliateho figovníka, ktorý vyschol a napokon sa sporí s veľkňazmi a zákonníkmi, ktorí sa snažia zistiť akou mocou robí zázraky, o ktorých všetci hovoria. Potom prichádza podobenstvo o zlých vinohradníkoch, ktorého významu sa budeme venovať podrobnejšie a pokračujú spory medzi Ježišom a náboženskými vodcami, ktoré vyostrejujú atmosféru. Napätie sa stále stupňuje a tomuto stupňovaniu prispieva aj Ježiš. Taktiež vidíme aj predpovede skazy Chrámu a začiatok utrpenia.

Exegéza

Na začiatku podobenstva opäť jasne počuť Izaiášovu pieseň o vinici (Iz 5,1-2), avšak treba dodať, že príbeh dobre zapadá aj do Galilejskej doby, kde nájomní farmári trpeli od neprítomných majiteľov fariem, ktorí chceli od nich príliš veľa z úrody⁶², avšak keďže kontext citovaného žalmu je podobný Matúšovi a Lukášovi, teda je súčasťou podobenstva o zlých vinohradníkoch, na obohatenie výkladu sme sa rozhodli pozrieť na komentáre cirkevných otcov,

⁶¹ Mt 23,39

⁶² (J.Muddiman, 2001, s. 910)

ktorí sa vyjadrujú len k niektorým častiam podobenstva. Ambrosius vidí v tomto podobenstve Pána vinice, ktorý skrze vzkriesenie napráva chyby vinohradníkov. Tie budú odhalené vo vzkriesení. Ďalej sa venuje šiestemu veršu a výroku: „Iste budú mať rešpekt pred mojím synom!“ (12,6), kde zaujímavo dodáva, že sa vlastne jedná o pravdivý výrok. Je síce pravda, že Ježiš bol bitý, bičovaný, ukrižovaný a umrel no nakoniec bol vzkriesený a dostalo sa mu náležitého rešpektu a slávy.⁶³ Augustín poukazuje na siedmy verš: „Podme, zabime ho a dedičstvo je naše.“ (12,7) Tu upozorňuje na fakt, že vinohradníci žiadne dedičstvo nedostali a boli vlastne oklamaní vo svojom hriechu.⁶⁴ Nielenže nedostali dedičstvo a vinica im bola odobraná, ale Pán ich zahubil a vinicu dal iným. Jasne vidíme, že Marek označuje posledného posla ako Syna Božieho, teda Ježiša a jeho zabitie predpovedá Ježišovu smrť a teda podobenstvo vyjadruje súd nad Izraelom kvôli zavrhnutiu Ježiša.⁶⁵ Marek však, ako si správne Augustín všimol⁶⁶ sa sústreďí na Ježišovo vzkriesenie, nielen skrze výrok majiteľa vinohradu ako sme už spomínali, ale aj skrze v.10 kedy sa Ježišovo vzkriesenie predpovedá pomocou obrazu uhoľného kameňa.⁶⁷

Súvislosť so Ž 118

V tejto predpovedi vidíme aj jednu z úloh citovaného Ž 118. Situácia podobenstva o zlých vinohradníkoch, ktorí nedávajú ovocie podobne ako sme to videli pri figovníku má spoločného menovateľa. Tým je označené fyzické ovocie. Marek tu však myslí na duchovné ovocie, ktoré by veriaci mali prinášať a Ježišovými ústami ukazuje jeho absenciu a ostro to kritizuje. Pri kritike však neostáva a prestúpenie má svoje následky. Situácia sa nečakane mení. Táto paradigma zmeny je dobre dotvorená naším žalmom, kde ku zmene síce dochádza za iných okolností, avšak výsledkom by mala byť oslava Hospodina. Skrze vzkriesenie, Ježiš vyslobodzuje pravých veriach a vytrháva ich z obklúčenia hriechu tak, ako to robí Hospodin v žalme 118 – nečakane. Táto absencia očakávania môže byť jedným z dôvodov na jeho použitie. Ďalším už spomínaným je predpoveď vzkriesenia Krista, ktorá z Mk 12, 10 nepriamo vyplýva.

Skutky apoštolov

Sk 4,11: „On je ten kameň, ktorý ste vy, stavitelia, zavrhlí a stal sa uhoľným kameňom.“

⁶³ (Edited by Thomas C. Oden, 1998, s. 165)

⁶⁴ (Edited by Thomas C. Oden, 1998, s. 166)

⁶⁵ (J.Muddiman, 2001, s. 910)

⁶⁶ (Edited by Thomas C. Oden, 1998, s. 166)

⁶⁷ (J.Muddiman, 2001, s. 910)

Kontext:

Keď Peter uzdraví ochrnutého, správa s ktorou prichádzajú sa šíri rýchlosťou svetla. Hovoria ľudu a ten im verí a oslavuje ich. Avšak tak ako to bolo pri Ježišovi Kristovi, nič sa nezaobíde bez pozornosti vyššie postavených. Peter a Ján prichádzajú pred veľradu a obhajujú sa. Ukážu im uzdraveného človeka a povedia, že Ježiš Kristus je dôvodom, prečo mohol byť uzdravený a vyhodia im na oči, že oni nespoznali Ježiša, zavrhl ho, tak ako sa to píše v Ž 118. Peter i Ján vyviaznu bez ujmy, pretože zástupy im veľmi veria a veľrada nechce nič urobiť kvôli nim. Toto je nápadne podobné s vyústením podobenstva o zlých Vinohradníkoch, keď sa veľkňazi a starší pokúšajú zmocniť Ježiša, avšak obchádzajú naprázdno, taktiež kvôli davom (Mk 12,12; Mt 21,46; Lk 20,19). Veľrada uznáva, že je vidieť, že sa na Petrovi a Jánovi udialo nejaké znamenie, keďže sú neučení a predsa poznajú písmo a aj uzdravili človeka. Napokon ku koncu kapitoly sa opäť dostáva k slovu tematika súženia.

Exegéza

Štvrtá kapitola knihy Skutky apoštolov začína príbehom Petra a Jána pred veľradou. Učeníci hlásajú kráľovstvo Božie a prichádzajú k nim sadukaji, kňazi a veliteľ chrámovej stráže (Sk 4,1). Veliteľ je aj kapitánom polície a teda môže aj zatýkať ľudí⁶⁸ a tak využijúc svoju právomoc ich násilím odvliekli do väzenia, pretože boli rozhorčení nad tým, že hlásali vzkriesenie Ježiša. Výraz διαπονούμενοι vlastne vyjadruje dôvod pre takéto počínanie a je hnacím motorom pre nejaký čin⁶⁹. Podobný výraz (διαπονηθεῖς) vidíme v Sk 16, 18 keď je Pavol už skutočne umrzený vykrikovaním dievčiny s vešteckým duchom a vyženie ho z nej (Sk 16,16-18). Posuňme sa však v našom príbehu ďalej. Na druhý deň sú Peter a Ján postavení pred veľradu a tá sa ich pýta na to, akou mocou uzdravili chromého v kap. 3 (3, 1-10), pretože to medzi ľuďom spôsobilo značné znepokojenie. Z histórie sa dozvedáme, že vo veľrade bol prítomný aj veľkňaz Anáš, ktorý bol veľkňazom v rokoch 6-15 nášho letopočtu a tiež jeho zať Kaifáš.⁷⁰ Peter im odpovedá podobne, ako sa k veci vyjadroval v Šalamúnovej sieni (3,12-15), že to nie svojou mocou, ale skrze Ježiša. Tu dochádza k najdôležitejšiemu bodu našej exegézy a to k momentu, že Ježiš je tu priamo označovaný ako zavrhnutý kameň. Lukáš ho už neskrýva do metafor a alegórií ani žiadnych podobenstiev, ale na rovinu označuje a hovorí aj o Jeho ceste zavrhnutia a vyvýšenia (Sk 4,10). Veľkosť jeho vyvýšenia vidíme vo verši 12. Dôležité je všimnúť si, že zodpovednosť je opäť jasne daná veľrade, bez alegórií. Zaujímavé je tiež to, že Lukáš tvrdo hovorí, že spása je možná len

⁶⁸ (Barrett, 1994, s. 219)

⁶⁹ (Barrett, 1994, s. 219)

⁷⁰ (Talbert, Acts, 2005, s. 41)

skrze Krista (v.12), odsudzujú tak všetkých ostatných, ktorí ho nepoznajú, alebo ešte horšie, neprijímajú. Po týchto výrokoch nastávajú vo veľrade značné nepokoje a snažia sa nájsť optimálne riešenie na túto zložitú situáciu. Keďže ľud o zázrakoch, ktoré konali Peter a Ján vie, nemožno ich poprieť a preto je jasné, že im je daná nejaká moc, veľrada sa to teda snaží riešiť zákazom ďalšieho učenia a rozprávania. Toto Peter s Jánom odmietajú s výrokom, že je predsa lepšie poslúchať Boha než ľudí, ale kvôli tlaku verejnosti, ktorá je ohúrená uzdravením chromého nedochádza k ich ujme a sú prepustení.

Súvislosť so Ž 118

Lukáš tento žalm používa na demonštráciu niekoľkých vecí. Jednak je to vysvetlenie toho, akou mocou došlo k uzdraveniu ochrnutého človeka z predchádzajúcej kapitoly. Tu dochádza k interpretácii výroku zo Ž 118, kde je Ježiš už priamo označovaný ako uholný kameň. Okrem obrovskej moci, ktorej je Ježiš prameňom Lukáš ešte využíva paralelu s kameňom na to, aby ukázal dve ďalšie veci. Prvou z nich je Kristov osud, jeho smrť a víťazné vzkriesenie, ďalšou je zodpovednosť tých, ktorí v ňom Krista nespoznali a zavrhlí ho. Utrpenie/zavrhnutie a vyvýšenie je veľmi silnou súčasťou Ž 118. Zodpovednosť za zavrhnutie hádže pred veľradu a ich samotných nazýva stavitel'mi.

1.List Petra

1Pt 2,4: „Pristupujte k nemu, živému kameňu, ktorý ľudia síce zavrhlí, ale pred Bohom je vyvolený a vzácny.“

1Pt 2,6-8 : ⁶Ved' stojí v Písme: Ajhľa, kladiem na Sione uholný kameň, vyvolený, vzácny, a kto verí v Neho, nebude zahanbený. ⁷Tak vám, veriacim, je chválou, nevercom však je kameňom, ktorý zavrhlí stavitelia, ale ktorý sa stal uholným kameňom, ⁸kameňom úrazu a skalou pohoršenia, lebo oni, slovu neposlušní, sa urážajú; to je teda ich určenie.

Kontext

Peter rozvíja tematiku kameňa a radí kresťanom, aby sa zbavili všetkého zlého v ich živote a stali sa svätým kňazstvom. Uholný kameň prirovnáva k telu Kristovmu, teda aby aj my sme boli živými kameňmi. To je veľký posun oproti ostatným zmienkam. Ďalej vo v. 6 a 7 vidíme vyzdvihnutú vzácnosť uholného kameňa a opäť obraz slávy. Zaujímavé je vypichnutie rozdielu medzi vyvoleným ľudom a tými, ktorí neposlúchajú Slovo Božie. Napokon opäť vidíme dôraz na zbožný život a obraz Kristovho utrpenia.

Exegéza

Na prvý pohľad sa zdá, že na začiatku kapitoly 2 Peter využíva citáty z prorockej knihy Izaiášovej a zo Žalmov. Oba verše pracujú s témou kameňov. Idea textu Iz 28,16 je taká, že Boh pri súde jeho poškvrnených vodcov prinesie na Sion kameň, podľa ktorého bude merať, lebo sa stane mierou. Tento text má mesiášsku tematiku aj bez toho, že by sa ho chopili vykladači z radov židov a kresťanov. V dobe novozákonnej však už nie je pochýb o tom, že hovorí o mesiášovi a v časoch spisovania 1 Pt je stotožňovaný s Ježišom Kristom. Alternatívne videnie k tomu, že si Peter poskladal tému kameňov zo známych citátov, ponúka Feldmeier, ktorý navrhuje, že autor listu by mohol „citovať ranú kresťanskú antológiu zobrazujúcu kameň ako Krista.“⁷¹

Vykúpenie je tu prezentované ako prekonanie krátkého pozemského života skrze účasť na Božom živote, preto sa do popredia dostáva spása veriacich namiesto prichádzajúceho kráľovstva Božieho či nového stvorenia.⁷² Dochádza k akémusi premeneniu, prerodu do života večného. Toto premenenie je vykreslené niekoľkými obrazmi. Ako prvý sa nám ponúka obraz rastu skrze potravu (duchovnú). Mlieko spomínané v 2. verši evokuje obraz kojenia starostlivou matkou a nemluvniatka, ktoré sú práve narodené, môžu symbolizovať začiatok nového života v Kristu. Postupne dochádza k dozrievaniu viery skrze duchovnú potravu. Ďalší obraz, ktorý sa nám ponúka je náš citát zo Ž 118 avšak tentoraz sa nevzťahuje len na Krista ako v Sk 4,11, ale aj na samotných kresťanov, ktorí sú označení za živé kamene. Tí majú budovať duchovný dom (1 Pt 2,5) a prinášať Bohu príjemné obete. V 6. verši sa opäť ozýva Ž 118 a v ňom je teraz nielen vyzdvihnutá veľkosť Kristova, ale taktiež vyvýšenosť tých, ktorí v neho uveria („Kto uverí v neho, nebude zahanbený“) a následne vidíme rozdelenie na veriacich a neveriacich, pre ktorých bude mať kameň dva úplne odlišné významy. Jedným na slávu a druhým na hanu. Peter však ešte konštatuje, že tak to má byť, pretože niektorí sú na tú hanu určení (náznak predurčenia?). Nakoniec ešte dokresľuje obraz vyvolenia Božieho ľudu, kde na jednej strane prízvukuje malosť tohto ľudu („kedysi ani neboli ľuďom“) a na druhej, že vyvolenie im nedovoľuje len tak zaspať na vavrínoch, ale musia zvestovať to čo sa im udialo. Toto vyvolenie má mať následne ovocie v zbožnom živote, o ktorom sa dozvedáme v ďalšej časti.

Súvislosť so Ž 118

⁷¹ (Feldmeier, 2008)

⁷² (Feldmeier, 2008, s. 131, 132)

Peter používa Ž 118 a jeho obraz na to, aby na ňom demonštroval dôležitosť duchovného života a ovocia. Obraz kameňa mu zapadá do jeho vlastného obrazu – veriaci ako duchovné kamene, ktoré budujú duchovný dom – Cirkev. Uholným, teda základným kameňom v takomto dome nie je nik iný než Ježiš Kristus.

Peter však nepoužíva len obraz kameňa so žalmu 118, ale nachádzame tu i iné ohlasy. Izaiášov kameň na Sione (Iz 28,16) je pre Petra Kristus a táto pasáž zdôrazňuje dôležitosť viery. V 7. verši vidíme aj rozdelenie na veriacich a neveriacich. Pre každú skupinu má kameň iný význam. Pre veriacich je to česť a pre neveriacich pohoršenie. Atmosféra žalmu 118 sa nakoniec vyplavuje ešte v 10. verši, keď Peter veriacim hovorí o tom, že kedysi neboli ani ľuďom, ale Hospodin ich povýšil. Tu opäť vidíme, že Hospodin má záľubu v tých slabých, ktorých potom nečakane povyšuje, tak ako sme o tom hovorili v exegéze Ž 118. Náš citovaný žalm sa teda objavuje u Petra v rôznych podobách a dôrazoch, podľa toho čo potreboval vyjadriť. Na pomoc si však berie i symboliku kameňa iných starozmluvných textov.

Záver

Dovoľte ešte, aby sme sa súhrnne pozreli na použitie témy uholného kameňa v citátoch NZ. V tejto kapitole sme sa najprv venovali synoptickým evanjeliám, ktoré svorne zasadzujú Ž 118,22 do podobenstva o zlých vinohradníkoch. Spoločné sú teda témy prehrešenia sa proti Bohu a následného odňatia postavenia a prisúdenia ho iným. Presne tieto tematické intencie nie sú v Ž 118, no našli sme iné spoločné znaky: jedným je nečakaný zvrat – aj v situácii, kedy je žalmista v obklúčení a odrazu sa ho Hospodin ujme. Tak sa dostávame k ďalšiemu znaku – nepriateľskému obklúčeniu, ktoré figuruje aj v príbehu Ježiša, aj žalmistu. Opäť ďalší znak sa dotýka spomínaného zvratu, lebo zmena, ktorú prináša – či už je ňou úľava pre žalmistu alebo pridelenie vinice iným – výsledkom tejto zmeny je oslava Hospodina. Napokon pri samotnom uholnom kameni sú spoločné znaky jednoznačné: Jednak niečo s čím sa nepočítalo úplne mení situáciu na nepoznanie a tiež zavrnutím tohto kameňa dochádza k tom, že uniká to najdôležitejšie.

Ak evanjeliá hovorili o stotožnení uholného kameňa s Ježišom v náznakoch, tak v Sk a 1 Pt je táto skutočnosť už jasne vyjadrená. Tak sa Lukáš v Sk obrátil za myšlienkou Ž 118 o tom, že autority ľudu zavrhli to, čo malo nesmiernu váhu. A akokoľvek komplikované je rozlúštiť, kto bol v Ž 118 zavrnutý, tak sa s ním deje to isté, čo s Ježišom a to Lukáš v skutkoch preukázateľne používa. Rovnako používa aj to, že tento starozákonný zavrnutý mal s Ježišom spoločné utrpenie, ktorým si prešli. Peter pracuje s rovnakými témami zavrnutia dôležitého a utrpenia, no pridáva k zavrnutiu aj tému slabých, ktorí budú povýšení.

Kapitola 4: Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom

V tejto kapitole čitateľa prevedieme piatimi vybranými textami, ktoré sú citáciou verša 26 v Žalme 118. Ako to už bolo aj v predchádzajúcich kapitolách ponúkame aj porovnanie gréckych textov, ktoré nás však tentoraz veľmi neprekvapia, pretože sa dobre zhodujú s citovaným žalmom. Jediný Lukáš, vkladá slovíčko „ako kráľ“ (ὁ βασιλεὺς) pre svoje potreby. Kontextuálne možno označiť dva typy výskytov týchto citácií. Jednak je to pri slávnostnom vjazde do Jeruzalema a jednak pri náreku nad Jeruzalemom. Podľa tohto kľúča sú v rozpracovaní texty aj usporiadané.

Žalm 118

בְּרוּךְ הַבֹּא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכּוֹנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה:

(Ž 118,26 WTT)

εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου
κυρίου

(Ž 118,26 BGT)

Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom. Žehnáme vás z Hospodinovho domu.

(Ž 118,26 SEP)

Matúš

οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες αὐτὸν καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες·
ὥσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· ὥσαννὰ
ἐν τοῖς ὑψίστοις.

(Mt 21.9 BGT)

A zástupy, čo šli pred ním i za ním, volali: Hosanna Synovi Dávidovmu!
Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom! Hosanna na výsostiach!

(Mt 21.9 BGT)

λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδητε ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

(Mt 23,39 BGT)

Lebo hovorím vám: Odteraz ma neuvidíte dovtedy, kým nebudete hovoriť: Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom!

(Mt 23,39 SEP)

Marek

καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον· ὡσαννά· **εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου·**

(Mk 11,9 BGT)

Tí, čo šli pred ním i za ním, prevolávali: Hosanna! Požehnaný prichádzajúci v mene Pánovom.

(Mk 11,9 SEP)

Lukáš

ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν. λέγω [δὲ] ὑμῖν, οὐ μὴ ἴδητέ με ἕως [ἤξει ὅτε] εἴπητε· **εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.**

(Lk 13.35 BGT)

Hľa, váš dom sa vám ponecháva pustý. A hovorím vám: Neuvidíte ma, kým nepríde čas, keď poviete: Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom.

(Lk 13.35 SEP)

λέγοντες· **εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, ὁ βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου·** ἐν οὐρανῷ εἰρήνη καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.

(Lk 19,38 BGT)

Volali: Požehnaný, ktorý prichádza ako kráľ v mene Pánovom. Pokoj na nebi a sláva na výsostiach.

(Lk 19,38 SEP)

Slávnostný vstup do Jeruzalema

Matúš

Mt 21,9: A zástupy, čo šli pred ním i za ním, volali: Hosana Synovi Dávidovmu! Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom! Hosana na výsostiach!

Kontext

Citovaný text je súčasťou perikopy o slávnostnom vjazde do Jeruzalema. Pred tým ako Ježiš vstupuje do Jeruzalema ešte uzdravuje dvoch slepcov, ktorí ho nazývajú Synom Dávidovým a po vstupe ide do chrámu a vyháňa kupcov

a peňazomencov. Neskôr preklína figovník, ktorý nerodí ovocie a sporí sa s veľkňazmi o pôvode jeho moci. Potom nasleduje triáda podobenstiev (o dvoch synoch, o zlých vinohradníkoch a o svadbe kráľovského syna), ktorým sa venujeme v inej časti našej práce.

Exegéza

Skôr ako Ježiš vstúpi do Jeruzalema stretáva dvoch slepcov, ktorých uzdravuje. Keď o ňom počujú, z celej sily naňho volajú. Zástup sa ich snaží umlčať, preto aby majstra nevyrušovali, ale oni sa odbiť nedajú. Kričia o zmilovanie a nazývajú ho synom Dávidovým. Ježiš ich uzdravuje a oni ho nasledujú. Príbeh o vstupe sa začína priblížením Ježiša s učeníkmi k Jeruzalemu do Betfagé, kde Ježiš posielal dvoch učeníkov a dáva im presné inštrukcie – majú ísť a zobrať oslicu a osliatko. Ak by sa ich niekto niečo pýtal, tak majú povedať, že Pán ich potrebuje. Tento príbeh pripomína 1 Sam 10,1-9 (keď Saul hľadá stratené oslice svojho otca a Samuel ho pomazáva).⁷³ V ďalších veršoch sa dozvedáme, že tieto veci sa stali, aby mohlo byť naplnené čo povedal prorok Zachariáš (Zach 9,9) a celému procesu to dáva väčšiu váhu. Učeníci Ježiša poslúchnu a keď prídu s oslami, tak ho vysadia na svoje plášte. Ježiš vchádza a prichádza moment keď sa nám odкрývajú dve predstavy. Na jednej strane vidíme, obrovskú úctu, ktorej sa mu dostáva (ľud kladie svoje plášte, alebo ratolesti na zem po ktorej Ježiš chodí) na strane druhej vidíme pokorný obraz – Ježiš sa nepremáva v bohatom rúchu na tátošovi, alebo koči, ale na jednoduchom malom osliatku, v prostých šatách čo má. Okrem, tých ktorí mu steli na cestu sú v meste aj ľudia, ktorí sú zvedaví, kto to prišiel a pýtajú sa naňho. Ježiš je tu označený za proroka z Nazareta. (Mt 21,11) Toto označenie nemá paralelu u iných evanjelistov. Dostáva sa mu uznania hodného kráľa. Davy kričia Hosanna Synovi Dávidovmu, tak ako ho označili dvaja uzdravení slepci pred Jeruzalemom a Matúš to používa, aby skrze nich vyjadril Ježišovú mesiášsku misiu, označenie prorok má napovedať osud, ktorý Ježiša čaká.⁷⁴ Ten je však viac vyjadrený v podobenstvách, ktoré budú nasledovať.

Súvislosť so Ž 118

Matúš si vyberá ozveny v Ž 118 z jednoduchého dôvodu. Atmosféra slávy, oslavy a úcty, ktorá sa skloňuje naprieč celým žalmom je presne to čo potrebuje na vyjadrenie svojho príbehu o Ježišovom vstupe do Jeruzalema. Oslavná procesia a vstup do chrámu sú výborným rámom jeho príbehu. Ba čo viac, táto oslava a úcta Bohu nadobúda značný význam i v nasledujúcich textoch, keď sa kritizuje jej absencia a hovorí sa o konsekvenciách a pokrytctve, ktoré panujú medzi náboženskými vodcami. Kvôli tejto

⁷³ (J.Muddiman, 2001, s. 871)

⁷⁴ (Davies, 2009, s. 162)

dôležitosti sa Matúš k výroku zo Ž 118 ešte raz vráti, keď Ježiš bude nariekať nad Jeruzalemom a spomenie si na časy zo Ž 118.

Marek

Mk 11,9: „A tí, čo šli pred Ním a za Ním, volali: Hosana! Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom! Požehnané kráľovstvo nášho otca Dávida, ktoré prichádza! Hosana na výsostiach!“

Kontext

Kontext citovanej pasáže je veľmi podobný s tým u Matúša. Pred vstupom do Jeruzalema Ježiš stretáva slepca. Tu sa na rozdiel od Matúšovej výpovede stretáva len s jedným slepcom, zatiaľ čo u Matúša nachádzame dvoch. I tento ho oslovuje Syn Dávidov a pridáva k tomu výraz Rabbúni tj. Učiteľ, alebo môj majster. Jedná sa o obzvlášť úctivé oslovenie. Po uzdravení nasleduje triumfálny príchod do Jeruzalema a opäť prekliatie figovníka, ktorý nerodí, lebo nie je čas fig. Poučenie z tohto úkonu nastáva potom, ako Ježiš vyčistí chrám od kupcov a peňazomencov. Potom nastáva séria sporov s podobenstvom o zlých vinohradníkoch a veľkým prikázaním, kde sa atmosféra zahusťuje.

Exegéza

Kontext u Marka je podobný tomu Matúšovmu a celkové nasadenie je podobné, obsahuje však nejaké zvláštnosti. Na začiatku príbehu je dobré si všimnúť, že na rozdiel od Matúša, pridáva ku hľadaniu osliatka prívlastok: „na ktorom, ešte žiadny človek nesedel“. To je veľmi zaujímavé a vyzdvihuje to Ježišovu jedinečnosť. Marek neponúka vhľad do myšlienok davov tak ako Matúš („To je prorok Ježiš, ten z galilejského Nazareta“ Mt 21,11) avšak je nám ponúknutý obraz neosedlaného osliatka. Toto nám dáva dva prívlastky. Jednak je to pozícia niekoho nového, akoby prichádzal niekto úplne nový výnimočný, niečo čo tu ešte nebolo. Na druhej strane však obraz osliatka evokuje aj miernosť a skromnosť. Táto skromnosť Ježiša vo veľkej miere vystihuje, pretože vo všetkej svojej moci sa nikdy nespoliehal na seba, ale na Hospodina a jeho misiou bolo osláviť Boha. Je obrazom obrovskej pokory.

Ž 118 je sviatočný žalm použitý na sviatok stánkov a passover. Pôvodne verš „Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom sa vzťahovalo na pútnikov, avšak v tomto kontexte sa jednoznačne jedná o JK, čo je potvrdené aj veršom o kráľovstve, ktoré prichádza od predka – kráľa Davida. Toto Dávidovské označenie môže pochádzať práve z Bartimejových úst. Bartimej bol slepec, ktorý tesne pred vstupom do Jeruzalema kričal na JK – Ježiš, syn Dávidov,

zmluj sa nado mnou!(Mk 10,47) Tento pôvod potom Marek potvrdzuje v 11, 10.⁷⁵

V tomto príbehu teda ako sme už povedali, nemáme priame označenie Ježiša za proroka, davy však vítajú niekoho kto prichádza „v mene Pánovom“ a hovoria prichádzajúcom kráľovstvu Dávida. Marek tu používa ojedinele výraz kupíou tzn. majster a je to výnimočné miesto, pretože už u neho takéto označenie nevidíme.⁷⁶ Tuckett zaujímavo navrhuje, že vzhľadom na absenciu reakcie od Rímskych autorít počas nabitej atmosféry Pesachu je možné, že Ježiš prišiel do Jeruzalema skôr než týždeň pred smrťou. Takáto špekulácia je zaujímavá. Tiež pripomína, že výraz Hosanna pojíma Marek doslovne a stráca sa jeho význam.⁷⁷ Spomeňme tiež udalosti po vstupe. Naproti Matúšovi, ktorý má vyčistenie chrámu umiestnené hneď po vstupe do Jeruzalema, Marek medzi to vsúva text o prekliatí figovníka, avšak dodáva, že keď Ježiš do Jeruzalema vstúpil, vošiel do chrámu a všetko si poprezeral. Mohli by sme teda povedať, že vedel, aká je situácia v chráme. Pri takomto umiestnení textov by to znamenalo, že v ten večer si pozrel chrám a na druhý deň riešil nedostatky, ktoré v ňom našiel. Takáto interpretácia uberá na Ježišovej prudkosti a výbušnosti.

Súvislosť so Ž 118

Podobne ako Matúš, I Marek používa Ž 118 kvôli ozvene oslavy a úcty, ktorá je hodna kráľa. Táto úcta je preňho dôležitá u veriacich ľudí aj vo forme vedenia dobrého života a dávania ovocia z požehnaní, ktoré sme obdržali. To demonštruje na príbehu o figovníku či podobenstve o zlých vinohradníkoch. Zásadné rozdiely medzi Matúšovým a Marekovým pojatím nevidíme.

Lukáš

Lk 19,38: „A volali: Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom, pokoj na nebi a sláva na výsostiach.“

Kontext

Text je opäť súčasťou slávnostného vstupu do Jeruzalema, avšak uzdraveniu slepca predchádza tretia predpoveď o utrpení Syna Človeka a za ním je príbeh o colníkovi Zacheovi, u ktorého Ježiš prenocuje ešte skôr než do Jeruzalema vstúpi. Tesne pred tým však ešte Ježiš rozpráva podobenstvo desiatich

⁷⁵ (Moyise, 2001, s.25)

⁷⁶ (J.Muddiman, 2001, s. 909)

⁷⁷ (J.Muddiman, 2001, s. 909)

hrivnách a hneď po vstupe plače nad mestom. Vyčistenie chrámu a spor o pôvod Kristovej moci zú zaradené až potom.

Exegéza

Kontext je opäť podobný a citovaný verš je súčasťou perikopy o vjazde do Jeruzalema. Predtým však stretáva colníka Zachea, ktorý ho chce vidieť tak veľmi, že si vylezie na strom. Ježiš u neho na jeho radosť prenocuje. Tu vidíme obraz Ježišovej služby tým najmenším a hriešnym a rozdiel Božieho meradla od ľudského. Colníci boli v tej dobe považovaní za vydieračov, zdieračov a zlodejov, pretože bolo zvykom, aby žili z toho čo na daniach vybrali navyše. Mnohí to zneužívali a tak colníci dostali túto nepeknú nálepku. Zacheus o sebe tvrdí, že je iný a že žije príkladným životom. Takýto výrok môže mať niekoľko dôvodov. Jednak nám Lukáš môže ukazovať, že nie je všetko vždy tak ako vyzerá a nemali by sme súdiť podľa nálepiek. Na druhej strane Zacheus nemusí hovoriť pravdu, ale Ježiš u neho napriek tomu ostáva nocovať, pretože prichádza spasť hriešnikov. Po stretnutí zo Zacheom prichádza podobenstvo o desiatich hrivnách, kde chce Lukáš údajne vyvrátiť vieru, že kvôli Ježišovej prítomnosti v Jeruzaleme už nastáva príchod Kráľovstva.⁷⁸ Zaujímavá je tu postava zlého sluhy, ktorý síce zverenú hrivnu nepremárni, avšak nerozmnoží ju. Jeho Pán totiž od neho nežiada len ju uschovať, ale chce aby preňho aj riskoval. Strach a sebaobrana ho však zadržia a hrivnu nerozmnoží.⁷⁹ Tu vidíme obraz nasadenia, ktorý sa od Kresťanov nasledujúcich Krista vyžaduje. Podme sa však venovať samotnému vstupu do Jeruzalema. Podobne ako Marek, Lukáš tiež používa opis osliatka, na ktorom ešte nik nesedel. Zaujímavosťou Lukáša je okrem spomínaného fakt, že tu vzývajú Ježiša len učenici. Je ich síce značné množstvo, o davoch však nič nepočujeme. Neskôr prichádzajú farizeji a pýtajú sa na dôvod hluku. Ježiš odpovedá „Ak oni budú mlčať, kamene budú kričať“⁸⁰ zdôrazňujúc, že niekto predsa musí Ježiša vítať. V učenických oslavách počujeme pieseň zo Zach 2,14.⁸¹

Súvislosť so Ž 118

Keďže zasadenie citovaného textu je podobné ako u Matúša a Marka, i použitie Ž 118 má rovnaké dôvody, teda oslavu a úctu, ktorá sa šíri týmto textom. Zaujímavý je dôraz, ktorý Lukáš používa, keď mu farizeji povedia, aby zakázal svojim učeníkom ho tak mohutne oslavovať. Ježiš odpovie veršom 40. Tieto kamene pravdepodobne nemajú čo dočinenia s uhoľným kameňom v Ž 118, avšak môžu byť oslavou Hospodina od stvorenstva.

⁷⁸ (J.Muddiman, 2001, s. 951)

⁷⁹ Ibid. 952

⁸⁰ Lk 19,40

⁸¹ (J.Muddiman, 2001, s. 952)

Ján

J 12,13: „Nabrali palmových ratolestí, vyšli mu v ústrety a volali: Hosana, Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom a kráľ Izraela!“

Kontext

I keď samotné umiestnenie citátu je podobne ako u ostatných evanjelistov v príbehu o vstupe do Jeruzalema, zasadenie tejto perikopy je odlišné od synoptikov. Veľmi silnými motívmi sú u Jána v kontexte rozoberaného textu smrť a vzkriesenie. Jedenásta kapitola je totiž venovaná smrti a vzkrieseniu Lazara, následne veľrada rozhoduje o Ježišovej smrti a keď príde k Lazarovi, Mária ho pomazáva na pohreb. Nasleduje vstup do Jeruzalema a predpoveď udalostí utrpenia a oslávenia.

Exegéza

I keď citát i situácia je u všetkých evanjelistov rovnaká (slávnostný vstup do Jeruzalema) v Jánovom príbehu sú značné odchýlky od synoptických evanjelií. V prvom rade je zaujímavé, že sa dozvedáme, čo Ježiš robil pred tým než sa do Jeruzalema skutočne dostane. Ide navštíviť Lazara a stoluje s ním. Tu sa spomína niekoľko dôležitých momentov, ktoré sú vyjadrené v postavách. Jednou z nich je Mária, ktorá Ježišovi pomazáva nohy a pripravuje ho na pohreb. Tu vidíme akúsi nepriamu predpoveď následných udalostí. Ďalej sa nám odhaľuje Judášov charakter, kde je označený za zlodeja⁸² a vidieť, že nechápe súvislosti. Tie mu potom vysvetľuje sám Ježiš. Mária zas predstavuje obraz obrovskej úcty (nardová masť bola predrahá) a pokory (utiera mu nohy svojimi vlasmi). Napokon je tu ešte postava Lazara, vďaka ktorého príbehu mnohí uverili. On bol totiž žijúcim dôkazom Ježišovej moci a kvôli nemu mnohí uverili. Reakcia veľkňazov je zosnovanie plánu o jeho usmrtení. O usmrtení Ježišovom sa už dohodli na veľrade v kap. 11.

Ježiš vstupuje do Jeruzalema a o jeho príchode sa dopočulo mnoho ľudí. Nie je jasné, či návšteva u Lazara s tým mala niečo dočinenia. V každom prípade tu máme nejaké odlišnosti od synoptických textov. Jednak v chronológii textu kde skôr ako je nájdené osliatko už počujeme ľudí volať a vzdávať Ježišovi slávu, a jednak v hľadaní osliatka. Oslica sa nespomína vôbec a osliatko si Ježiš hľadá sám. Ján obzvlášť celý proces hľadania nekomentuje a nepripisuje mu zvláštny význam avšak na rozdiel od ostatných evanjelistov nazýva Ježiša kráľom. Nepochitický charakter tohto kráľovského majestátu však vyjde najavo až po jeho smrti a vzkriesení⁸³, práve na tie dáva Ján dôraz. Po vstupných udalostiach sa s Ježišom chcú stretnúť nejakí Gréci. Ich pôvod Ján

⁸² J 12,5

⁸³ (Brown, 1988, s. 67)

nekomentuje no dostáva sa tu priestor Ježišovi, ktorý je využitý na nové obrazy. Ako úvod Ježiš konštatuje, že prišiel čas, aby bol oslávený, potom však hneď dodáva obraz o pšenici, ktorá musí odumrieť, aby priniesla tú ozajstnú úrodu. Tu akoby referoval na seba a predpovedal svoj osud. Ďalej hovorí o dôležitosti sústredenia sa nie na pozemský, ale na večný život a nakoniec volá svojich nasledovníkov do služby. Zaujímavé je, že vo svetle obrazu so pšenickou to vlastne znamená, že majú ísť s ním až na smrť.

Súvislosť so Ž 118

Ján používa citovaný žalm trochu inak než jeho synoptickí kolegovia. Dôrazom ktorý kladie do popredia je smrť a vzkriesenie Ježiša. Je síce pravdou, že citovaná pasáž mu rovnako ako ostatným dodáva z atmosféry oslavy a úcty avšak hneď v 16. Verši Ján dodáva: „*Jeho učeníci tomu spočiatku nerozumeli, ale keď bol Ježiš oslávený, rozpomenuli sa, že to bolo napísané o ňom a že mu tak urobili.*“ Totiž u Jána oveľa viac než u iných vidíme, že ozvena oslavy zo 118. žalmu nastáva až po víťazstve. Pre Jána je to víťazstvo nad hriechom a smrťou skrze vzkriesenie.

Nárek nad Jeruzalemom

Matúš

Mt 23,39: „Lebo hovorím vám: Odteraz ma nevidíte dovtedy, kým nebudete hovoriť: Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom!“

Kontext

Uvedený citát je súčasťou náreku na Jeruzalemom, avšak je zasadený do veľmi búrlivého kontextu. Pred nárekom sa Matúš obsiahle venuje odhaleniu farizejov a zákonníkov a detailne popisuje ich priestupky a nezhody s tým čo kážu ľudu. Toto odhaľovanie je skutočne ostrou kritikou. Potom prichádza nárek nad Jeruzalemom a napokon Ježiš predpovedá skazu chrámu slovami „nezostane tu kameň na kameni.“ (Mt 24,2) Neskôr Ježiš hovorí o znameniach konca a vystríha pred falošnými učiteľmi.

Exegéza

Tento text je súčasťou celku dišputy s náboženskými vodcami a považujeme ho za akési vyvrcholenie sporov s Ježišom. Už sme spomínali podobenstvo o zlých vinohradníkoch i o svadbe kráľovho syna a dvoch synoch, ktoré tvoria trojicu usvedčujúcich príbehov pre farizejov a zákonníkov. Po týchto statiach však spor pokračuje a vyostruje sa. Najprv sa u Matúša Ježiš sporí s farizejmi o dani, potom so sadukajmi o zmŕtvychvstaní, ktorých umlčiava, ale už vidíme,

že napätie rastie aj s Ježišovej strany keď hovorí: „Blúdite, lebo nepoznáte Písma ani Božiu moc.“ (Mt 22,29) Po tejto dišpute prichádzajú sadukaji a opäť pokúšajú Ježiša otázkam, tentokrát o najväčšom prikázaní v zákone (Mt 22,36). Ježiš im odpovedá, ale pýta sa už aj On a to konkrétne čo si myslia o Kristovi, či je syn.

V kapitole 23, ktorá vyúsťuje do nášho textu prichádzajú veľmi tvrdé Ježišove reči. Zástupom prikazuje dodržiavať prikázania náboženských vodcov, ale nebrať si príklad z ich skutkov, lebo „oni len hovoria, ale nerobia“ (Mt 23,3), prípadne keď niečo robia, je to preto aby boli videní. Vystriha ich, že prisahajú na chrám a neberú to vážne, ale chrámové zlato je im milšie a tiež, že dávajú desiatky zo všetkého, ale zabudli na spravodlivosť, milosrdenstvo a vernosť. (Mt 23,23) Prirovnáva ich k nádobám, ktoré sú krásne zvonku vo vnútri „plné lúpeže“ (Mt 24,25). Po takomto osočení sa atmosféra musela stupňovať, nehovoriac o tom, že výčitky boli pravdivé, čo isto spôsobilo ešte silnejšie obranné reakcie. Matúš túto stať výčítiek zakončuje výrok o prorokoch, ktorí sú posielaní k vyvolenému ľudu, križovaní, bičovaní a zavraždení (Mt 23,34) od Ábela po Zachariáša, syna Barachiášovho. Identifikovať tohto Zachariáša je trochu zložité, keďže sa pravdepodobne nejedná o Zachariáša z prorockej knihy, avšak mohlo by sa jednať Zachariáša, o ktorom sa hovorí na konci prvej knihy Kronickej.⁸⁴

Kapitola 23 sa končí spomenutím dvoch momentov, ktoré prídu. Jedným z nich je zničenie Jeruzalema (v. 38) a druhým je druhý príchod Ježiša Krista (v. 39).⁸⁵ Izrael neuvidí Ježiša, kým ho nebude akceptovať a nevzdá mu úctu, ktorú si zaslúži. Boh rešpektuje našu slobodnú vôľu a preto sa nebude vnucovať. To, čo robili náboženský vodcovia tých dní, Matúš jasne označuje ako neakceptovateľné a preto si Ježiš „striasa prach“ zo svojich sandálov a ide k tým, ktorí ho prijímajú. To vidíme aj v podobenstve o zlých vinohradníkoch.

Súvislosť so Ž 118

Matúš v tomto texte používa obraz zo Ž 118 a to nie náhodou. Pomocou neho sa mu totiž veľmi jasne darí navodiť atmosféru oslavy a úcty, ktorá Ježišovi náleží. Práve v spleti dišpút a sporov sa totiž stráca všetok rešpekt, namiesto prijatia je Ježiš vystavený úkladom a nielen to, spôsob života akým náboženský vodcovia žijú prekrúca celé Božie posolstvo. Matúš, akoby volal po tej pôvodnej oslave a úcte Hospodina, ktorá tak vyznieva zo Ž 118.

⁸⁴ (J.Muddiman, 2001, s. 876)

⁸⁵ ibid

Lukáš

Lk 13,35: „Hľa, váš dom vám ostáva pustý. A hovorím vám Neuvidíte ma, kým nepríde čas, keď poviete: Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom!“

Kontext

Napriek tomu, že Lukáš tento text používa v časti náreku nad Jeruzalemom, tak ako Matúš, jeho kontext je trochu iný. Perikopa nie je zasadená do dišpút s náboženskými vodcami, ale je ladená pokojnejšie. Najprv Ježiš vyzýva k pokániu, potom sa vyjadruje k potrebe rodenia ovocia pri podobenstve o neplodnom figovníku, ďalej uzdravuje zhrbenú ženu, hovorí o kráľovstve Božom pomocou podobenstva o horčičnom zrnku a kvase a napokon o tom ako sa do tohto kráľovstva dá vojsť len úzkou bránou. Ešte spomeňme výrok o Herodesovi, ktorý ho chcel zabiť. Tu sa dozvedáme, že je dôležité, aby Ježiš zahynul v Jeruzaleme (Lk 12,33). Nakoniec prichádza časť o náreku nad Jeruzalemom. Tu je dôležité spomenúť zásadný kontextuálny rozdiel medzi Lukášom a Matúšom. Kým Matúšov Ježiš oplakáva Jeruzalem až po vstupe doňho, Lukáš jeho lamentáciu zaraďí ešte značne skôr.

Exegéza

Na začiatku 13. Kapitoly Ježiš udáva vážny tón a vyzýva k pokániu. Aby lepšie vysvetlil situáciu, v ktorej hriešnici sú, používa na to dva neznáme príbehy o tom ako nejakých Galilejcov zabijú pilátovi muži v chráme, alebo iní ľudia zas zahynuli pri páde mestskej veže.⁸⁶ Nie sú horší či hriešnejší ako ostatní Jeruzalemčania, o to väčšia je Ježišova výzva k pokániu. Hovorí im, že dopadnú podobne a tiež zahynú ak nedôjdu k pokániu. Ježiš tu nehovorí len očasnej telesnej smrti, ale aj o poslednom súde a svojej stálej zhovievavosti. Vysvetľuje to na podobenstve o figovníku. Príbehov o figovníku je viac druhov, tento konkrétny je o viacročnom márnom čakaní na úrodu. Majiteľ vinohradu chce figovník vytnúť, pretože nedáva už tri roky ovocie, avšak vinohradník ho prosí, aby ešte pozhovel. Tu vidíme obraz posledného súdu. Vinohradník (Ježiš?) je osobou, ktorá chce dať figovníku ešte šancu (nech ešte pozhovie so súdom) a presviedča majiteľa vinohradu (Hospodina?). Vinohradníkov okopávanie a hnojenie by mohlo znamenať množstvo svedectiev a zázrakov, ktoré Ježiš konal na zemi počas svojho života. Jeden z takých zázrakov nasleduje hneď po tomto podobenstve. Ježiš uzdravuje zhrbenú ženu a predstavený synagógy sa naňho osopí, lebo to urobil v sobotu. Zahanbuje ho odpoveďou, že aj on sa stará v sobotu o dobytok a ukazuje Boží

⁸⁶ (J.Muddiman, 2001, s. 945)

pohl'ad na ženu: „A či túto Abrahámovu dcéru, ktorú Satan osemnásť rokov držal spútanú, nebolo treba z toho puta vyslobodiť v sobotný deň?“ (Lk 13,16) Táto žena, ktorá bola taká malá v očiach druhých bola uzdravená a Ježiš ju označuje za Abrahámovu dcéru, čo je obrovská pocta. Pokračuje v rečiach o kráľovstve Božom, kde ho prirovnáva k horčičnému zrnku či kvasu. Hlavná myšlienka je, že z niečoho malinkého sa stáva niečo veľké.

Potom sa Ježiš uberá do Jeruzalema (hoci ešte 5 kapitol sa tam nedostane) a cestou ďalej učí o tom, že pred koncom sveta je potrebné na strane veriacich urobiť značné nápravy v ich životoch. Rozpráva o tesnej bráne ako o ceste do kráľovstva večného a o tom že mnohí si myslia, že na nej sú, no opak je pravdou. Na výstrahu Lukáš podáva opis pekla. Potom prichádzajú farizeji a varujú ho pred Herodesom. Lukáš tu Ježišovou odpoveďou vyjadruje svoj názor na Jeho púť. Ježiš označuje Herodesa za líšku. Mohol tým myslieť jeho prefikanosť.⁸⁷ Tým, že uzdravuje a učí už zasieva kráľovstvo“ (Lk 32-33)⁸⁸ „To čo sa stane „dnes a zajtra“ bude viesť k „tretiemu dňu“ keď Ježiš dokoná svoju prácu.“⁸⁹ Napokon narieka nad Jeruzalemským ľudom a opisuje, ako sa správali k prorokom, ktorí im boli poslaní. Nakoniec si tak ako u Mt „striasa prach so svojich sandálov“ a milosť, ktorá bola smerovaná do Jeruzalema zadržiava až do času, kedy sa mu bude dostávať náležitej úcty a Jeruzalemčania budú volať: „Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom“. (Lk 13,35)

Súvislosť so Ž 118

Lukáš podľa nášho názoru používa tento citát pre podobný zámer ako evanjelista Matúš a teda na navodenie atmosféry úcty a oslavy, ktorú si Ježiš zaslúži. U Matúša je táto atmosféra posilnená predchádzajúcim vstupom do Jeruzalema, ktorý bol vskutku pompézny. Dôležitá však nie je veľkosť oslavy, ale dôvod. Ježiš rázne upozorňuje ľud, aby sa kajal a obrátil kým je čas. Vykresľuje im vážnosť situácie na rôznych príkladoch a sám seba stavia do role orodovníka za trpezlivosť na toto obrátenie (podobnosť o neplodnom figovníku). Snaží sa ukázať vážnosť situácie z celej sily. Uzdravuje zhrbenú ženu, ktorá je tiež súčasťou jeho svedectva, avšak zisťuje, že zástup to neprijíma a nechápe. Poukáže na ich skazenosť a ďalej im hovorí o Božom kráľovstve. Nakoniec po odmietnutí hovorí o tom, že ho uvidia až keď príde čas a dostane sa mu rovnakej úcty, ako kráľovi zo 118. žalmu.

Záver

⁸⁷ (Gordon J. Wenham, s. 1297)

⁸⁸ (J.Muddiman, 2001)

⁸⁹ (J.Muddiman, 2001, s. 946)

Volanie „Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom“ sme v tejto kapitole počuli v šiestich rôznych textoch radených do dvoch celkov, kde jeden bol ohlasom z Ježišovho vstupu do Jeruzalema a ten druhý zas Jeho nárekom nad ním. V prvom celku nachádzame spoločných menovateľov niekoľko. U synoptikov vidíme veľký dôraz na dávanie úrody, alebo niečoho zvereného a dobré a správne šafárenie s tým, čo sme dostali od Hospodina a taktiež váženie si týchto darov a pozvaní od Neho. Kým Matúš s Marekom toto vyjadrujú pomocou obrazov figového stromu (Matúš ešte pridáva aj iné podobenstvá), Lukáš nám zas ukazuje skrze podobenstvo o desiatich hrivnách, že Hospodin chce skutočne od veriacich plné nasadenie v hospodárení s tým, čo im zveril.

Ďalší spoločný znak sa nám ukazuje v použití Ž 118, ktorý bol použitý ako prameň atmosféry oslavy a úcty, vzdávanej kráľovi, pričom Ján zdôrazňoval, že táto oslava prichádza až po oslave a víťazstve nad hriechom a smrťou skrze vzkriesenie. V celku druhom vidíme spoločnú črtu vo volaní po tejto pravej oslave, ktorú si Ježiš zaslúži a pozvanie k pokániu, ktoré je nevyhnutné pre všetkých hriešnikov. V neposlednej rade nám tu Matúš s Lukášom prinášajú Ježišove reči o kráľovstve Božom, kde ukazujú moc viery, ktorá je taká potrebná, aby sa Vykupiteľovi znovu dostalo slávy, ktorá mu právom náleží.

Záver

V závere našej práce by sme chceli v krátkosti zhodnotiť nadobudnuté poznatky a vyjadriť sa k téze, ktorú sme si stanovili. Začnime teda pohľadom na exegézu Žalmu 118, ktorú sme sa snažili urobiť rozsiahlejšiu, aby pripravila pôdu pre komparáciu kontextov Starej a Novej zmluvy. Ž 118 sme potom videli ako príbeh záchrany, ktorú ponúka Boh. Človek je prenasledovaný nepriateľmi, potupou a smrťou a preto potrebuje Hospodinovu spásu. Za túto úžasnú moc si Boh zaslúži jedine radostnú oslavu.

V kapitole, ktorá sa zaoberala veršom Ž 118,6 sme sa pozerali na jednu možnú narážku v liste Rimanom a okrem toho v liste Židom. Tu sme si všimli, že ak texty Ž 118 a R 8 spolu skutočne súvisia, tak Pavol používa rovnaký motív utrpenia, avšak spája ho s Ježišom Kristom. V epištole Židom je už jasné spojenie s utrpením, ktoré odporúča autor epištoly pretrpieť, a tak byť v utrpení s Ježišom. Ježiš je aj ten, ktorý vytrháva z hriechu a práve víťazstvo nad mocou hriechu je aj témou Ž 118.

V nasledujúcej kapitole sme sa venovali známemu veršu o uhoľnom kameni, ktorý citujú evanjeliá, skutky a Prvý list Petrov. Téma neuvedomenia si dôležitosti je zjavná už pri prvom pohľade na tento verš, no Ježiš ju v evanjeliách posúva ďalej v kontexte prehrešenia sa a následného odňatia postavenia, ktoré má byť prisúdené iným. Toto je adresované vysokým židovským predstaviteľom. Avšak treba hlavne dodať, že evanjelisti nás už nechávajú tušiť, že tým zavrhnutým kameňom je Ježiš a takto vykladajú slová Žalmu 118. Jasne sa o tom vyjadrujú Sk a 1 Pt, pričom Peter pracuje aj s témou utrpenia a zavrhnutia, ktoré sú zhodné pre jeho list aj Ž 118, no u neho je to utrpenie a zavrhnutie Ježiša Krista.

Napokon sme skúmali zvolanie „Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom!“ Texty evanjelií nám ukazovali na jasné vysvetlenie toho, kto je tým požehnaným – Ježiš Kristus, ktorý vstupoval do Jeruzalema alebo si toto oslovenie sám predpovedal.

Tak by sme zhrnuli hlavné myšlienky, ktoré bezprostredne súvisia s našou tézou: Autori Nového zákona našli pre Žalm 118 nový kristologický význam. Boli sme schopní nájsť aj iné interpretácie, no v každej kapitole, a teda aj téme, prevažovala interpretácia ladená kristologicky.

Zoznam literatúry

Bibliografia

- Barrett, C. K. (1994). *Acts (International Critical Commentary)*. Edinburgh: T&T Clark Edingburgh.
- Brown, R. E. (1988). *The Gospel and Epistles of John*. Collegeville: The Liturgical Press.
- Cranfield, C. E. (1959). *The Gospel According to Mark*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Davies, M. (2009). *Matthew*. Sheffield: Sheffield Phoenix Press.
- Edited by Thomas C. Oden, C. A. (1998). *Acient Christian Commentary on Scripture: Mark*. Downers Grove: Inter Varsity Press.
- Feldmeier, R. (2008). *The First Letter of Peter*. Waco: Baylor University Press.
- Gerstenberger, M. E. (2001). *Psalms, Part 2 and Lamentation*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Gillingham, S. (2008). *Psalms Through the Centuries (Blackwell Bible Commentaries)*. Blackwell Publishing.
- Gillingham, S. (2008). *Psalms Through the Centuries*. Blackwell publishing.
- Gordon J. Wenham, J. A. *New Bible Commentary*.
- Gordon, R. P. (2008). *Hebrews*. Sheffield: Sheffield Phoenix Press.
- Goulder, M. D. (1998). *Psalms of the Return*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Green, J. B. (1997). *The Gospel of Luke*. Grand Rapids: Eerdmans Publishing Co.
- Hughes, P. (1990). *A Commentary on the Epistle to the Hebrews*. Grand Rapids: Eerdmans Publ.
- Ignacio Carbajosa, P. S. (2008). *The Character of the Syriac Version of Psalms*. Leiden: Koninklijke Brill NV.
- J.Muddiman, E. b. (2001). *Oxford Bible Commentary*. Oxford: Oxford University press.
- Johnson, L. T. (2006). *Hebrews*. Louisville: Westminster John Knox Press.
- Lugt, P. v. (2014). *Cantos and Strophes in Biblical Hebrew Poetry III*. Leiden, Boston: Brill.
- Mayer I. Gruber, R. (2004). *Rashi s Commentary on Psalms*. Boston: Brill Leiden.
- Moo, D. J. (1996). *The Epistle to the Romans*. Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Moyise, S. (2001). *The Old Testament in the New*. London and new York: Continuum.
- Talbert, C. H. (2005). *Acts*. Macon: Smyth & Helwys Publishing, Inc.
- Talbert, C. H. (2002). *Romans*. Macon: Smyth & Helvys Publishing, Inc.
- Toews, J. E. (2004). *Romans*. Scottdale, Waterloo: Herald press.

Prílohy

Príloha č. 1

Ž72	Vlastný preklad	Gram. analýza	Hebrejské znenie textu
1 A	Vzdajte vd'aku Hospodinovi,	VV – impt hif	הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לַעוֹלָם חַסְדּוֹ
B	lebo (je) dobrý,	NV	
C	lebo (je) naveky jeho milosrdenstvo!	NV	
2 A	Nech povie Izrael,	VV – impf q (juss)	יֹאמַר־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לַעוֹלָם חַסְדּוֹ
B	že (je) naveky jeho milosrdenstvo.	NV	
3 A	Nech povie dom Áronov,	VV – impf q	יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אַהֲרֹן כִּי לַעוֹלָם חַסְדּוֹ
B	že (je) naveky jeho milosrdenstvo.	(juss; *pl) NV	
4 A	Nech povedia tí,	VV – impf q	יֹאמְרוּ־נָא יְרֵאִי יְהוָה כִּי לַעוֹלָם חַסְדּוֹ
B	ktorí sa boja Hospodina,	(juss) NV	
C	že (je) naveky jeho milosrdenstvo.	NV	
5 A	V súžení som volal Hospodina,	NV – pf q	מִן־הַמָּצָר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בַּמְּרִקָּב יְהוָה
B	odpovedal mi a vyslobodil Hospodin.	VV – pf q	
6 A	Hospodin (je) so mnou,	NV	יְהוָה לִי לֹא אֵירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִּי אָדָם
B	nebojím sa.	NV – impf q	
C	Čo mi urobí človek?	NV – impf q	
7 A	Hospodin (je) so mnou,	NV	יְהוָה לִי בְּעֵזְרִי וְאֵנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאִי
B	(je) medzi mojimi pomocníkmi.	VV – ptc q	
C	A ja uvidím tých,	NV – impf q	
D	čo ma nenávidia.		

		NV – ptc q	
8 A	Lepšie (je) utiekať sa k Hospodinovi ako spoliehať sa na človeka.	NV – inf q + inf q	טוב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבֶּטֶחַ בְּאָדָם
9 A	Lepšie (je) utiekať sa k Hospodinovi ako spoliehať sa na mocnárov.	NV – inf q + inf q	טוב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבֶּטֶחַ בְּנָדִיבִים
10A	Všetky národy ma obklúčili.	NV – pf q	כָּל־גּוֹיִם סָבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם
B	V mene Hospodinovom veru ich odrazím.	NV – impf hif	
11A	Obklúčili ma,	VV – pf q	סָבְבוּנִי גַם־סָבְבוּנִי
B	Veruže ma obklúčili.	VV – pf q	בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם
C	V mene Hospodinovom veru ich odrazím.	NV – impf hif	
12A	Obklúčili ma ako včely,	VV – pf q	סָבְבוּנִי כְּדְבוּרִים לְעֵכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים
B	Zhasli ako horiace tnie.	VV – pf pual	בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם
C	V mene Hospodinovom veru ich odrazím.	NV – impf hif	
13A	Poriadne si ma udrel,	NV – inf q +	דָּחָה דְחִיתָנִי לִנְפֹל
B	aby som padol	pf q	וַיִּהְיֶה עֲזָרָנִי
C	a Hospodin mi pomohol.	NV – inf q	
		NV – pf q	
14A	Moja sila a pieseň (je) Hospodin	NV – impf q	עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיִּהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה
B	a stal sa mi spásou.	VV – impf q	
15A	Hlas plesania a spásy v stanoch spravodlivých.	NV	קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאֶהָלֵי צַדִּיקִים יָמִין יְהוָה עֲשָׂה חֵיל
B	Pravica Hospodinova konajúca mocné činy.	NV – ptc q	
16A	Pravica Hospodinova sa pozdvihla,	NV – ptc pol	יָמִין יְהוָה רוּמְמָה יָמִין יְהוָה עֲשָׂה חֵיל
B	pravica Hospodinova konajúca mocné činy.	NV – ptc q	

17A	Nezomriem,	NV – impf q	לֹא אָמוּת כִּי־אֶחְיֶה וְאֶסְפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה
B	lebo budem žiť	NV – impf q	
C	a vyrozprávam skutky Hospodinove.	VV – impf pi	
18A	Prísne ma potrestal Hospodin,	NV – inf pi +	יִסֹּר יִסְרֹנִי יְהוָה וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנִי
B	ale smrti ma nevydal.	pf pi NV – pf q	
19A	Otvorte mi brány spravodlivosti.	VV – impt q	פְּתַחוּ־לִי שַׁעַר־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אֲדַהּ יְהוָה
B	Vojdem nimi,	VV – impf q	
C	vzdám vd'aku Hospodinovi.	VV – impf hif	
20A	Toto (je) brána Hospodinova,	NV	זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ
B	spravodliví vojdú ňou.	VV – impf q	
21A	Vzdávam ti vd'aku,	VV – impf hif	אֲדַהּ כִּי עֲנִיתִנִּי וַתִּהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה
B	že si mi odpovedal	NV – pf q	
C	a stal si sa mi spásou.	VV – nar q	
22A	Kameň,	NV	אֶבֶן
B	ktorý zavrhlí stavitelia, stal sa hlavným uholným.	VV – pf q + ptc q cont - pf q	מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הַיָּתָה לְרֹאשׁ כֶּהֱנָה
23A	Od Hospodina sa stalo toto,	NV – pf q	מֵאֵת יְהוָה הַיָּתָה זֹאת הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ
B	vec obdivuhodná v našich očiach.	NV – pf nif	
24A	Toto (je) deň,	NV	זֶה־הַיּוֹם עֲשֵׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמְחָה בּוֹ
B	ktorý učinil Hospodin,	VV – pf q	

C	plesajme	VV – impf q	
D	a radujme sa v ňom.	VV – impf q	
25A	Ó Hospodine, spas - kieżby,	NV – impt hif	אָנאָ יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אָנאָ יְהוָה הַצִּלֵּיחָה נָא
B	ó Hospodine, daj úspech - kieżby!	NV – impt hif	
26A	Požehnaný,	VV – ptc pas q	בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה
B	ktorý prichádza v mene Hospodinovom.	VV – ptc q	
C	Požehnávame vás z domu Hospodinovho.	VV – pf pi	
27A	Boh (je) Hospodin	NV	אֵל יְהוָה וַיָּאֵר לָנוּ
B	a dáva nám svetlo.	VV – nar hif	אֶסְרִי־חַג בְּעֵבְתֵּימָם עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
C	Priviažte sviatočnú obeť povrazmi k rohom oltára!	VV impt q	
28A	Ty (si) môj Boh,	NV	אֵלִי אֱתָהּ וְאוֹדֶךָ
B	vzdám ti vd'aku!	VV – impf hif	אֵלֵהִי אֲרוּמָמְךָ
C	Bože môj, vyvyšujem ťa!	NV – impf pol	
29A	Vzdávajte vd'aku Hospodinovi,	VV – imt hif	הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ
B	lebo (je) dobrý,	NV	
C	lebo (je) naveky jeho milosrdenstvo!	NV	